

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:29.09.2020 ✓Accepted/Kabul:13.11.2020

DOI:10.30794/pausbed.801518

Araştırma Makalesi/ Research Article

Süleymanoğlu-Kürüm, R. (2021). "Uluslararası İlişkilerde Nitel Yöntemlerle Makale Yazımı: Vaka Analizi ve İncelikleri", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2021 Sayı 42:Özel sayı 1, Denizli, ss. Ö149-Ö168.

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE NİTEL YÖNTEMLERLE MAKALE YAZIMI: VAKA ANALİZİ VE İNCELİKLERİ

Rahime SÜLEYMANOĞLU-KÜRÜM*

Özet

Uluslararası ilişkiler alanındaki araştırmalarda, sosyal bilimler alanının genelinde olduğu gibi nicel ve nitel yöntemler net bir şekilde ayrılmakta, nicel yöntemlerin bilimsellik, genellenebilirlik ve objektif bilgi üretme konusunda nitel yöntemler üzerinde hiyerarşik üstünlüğü yaygın olarak kabul görmektedir. Bu makale, anılan ön kabulü sorgulamakta, nitel yöntemlerin genellenebilir ve objektif bilgi üretmesi için gerekli koşulları vaka analizi yöntemi üzerinden göstermektedir. Makale vaka analizinin salt bir yöntem olmadığını, tek bir ya da birkaç olay, bölge ya da politika alanının derinlemesine incelenmesinin ötesinde araştırma dizaynının kritik bir parçası olduğunu göstermektedir. Makalede ilk önce nitel vaka analizi tanımlanmakta ve vaka türleri ve vaka seçim kriterleri uluslararası yöntem literatüründen hareketle sonrasında da uluslararası ilişkiler alanında yayınlanmış İngilizce ve Türkçe makalelerden örnekler verilerek tanıtılmaktadır. Sonrasında ise makale vaka analizlerinin nitel olarak gerçekleştirilmesi durumunda nedensel etki ve nedensel süreç analizlerinin nasıl yapılacağı ortaya koymak için vakalararası analiz ve vaka-içi analiz tekniklerini tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Vaka çalışması, Vaka analizi, Karşılaştırmalı vaka analizi, Süreç izleme, Üçgenleme, Uluslararası ilişkiler yöntemi.*

WRITING ARTICLES IN INTERNATIONAL RELATIONS USING QUALITATIVE METHODS: CASE STUDY METHODS AND ITS DETAILS

Abstract

As it is the case in the general field of social sciences, research in international relations have clearly differentiated qualitative and quantitative studies with the hierarchical superiority of the latter on the former is taken for granted with respect to scientific validity, generalizability, and the capacity to produce objective knowledge. This paper problematizes the aforementioned pre-acceptance and discusses the conditions required for qualitative methods to produce generalizable and objective and scientific knowledge through the case study method. The article shows that case study is not a mere method, but a critical part of research design beyond an in-depth examination of a single or a few events, regions or policy areas. This article initially describes qualitative case analysis, types of cases and case selection criteria by giving examples from articles written in English and Turkish language published in the field of international relations, based on the insights of the international literature on methods. Afterwards, the article discusses cross-case analysis and within-case analysis techniques to reveal how to conduct causal impact and causal process analysis if case studies are performed qualitatively.

Keywords: *Case study, case selection, comparative case analysis, process tracing, triangulation, international relations methodology.*

*Dr. Öğr. Üyesi, Bahçeşehir Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İSTANBUL.
e-posta: rahime.kurum@eas.bau.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0003-3735-5625>)

1. Giriş

Uluslararası ilişkiler disiplini hem nicel hem de nitel yöntemlerle araştırma yapmaya elverişli bir alandır. Nitel araştırmanın pek çok tanımı olmakla birlikte yaygın olarak ‘nicel olmayan’, diğer bir deyişle sayısal veri ve istatistiksel veri yerine sözel ve betimleyici veriye dayanan araştırma olarak algılanmaktadır (Barkin 2008, Hoffmann 2008). Betimleme ve açıklama bakımından sağladığı avantajlar ile öne çıkan nitel araştırmalarda yöntem olarak vaka analizi, etnografik araştırma ve karşılaştırmalı yöntem kullanılırken, veri toplama teknikleri de ağırlıklı olarak belge incelemesi, içerik analizi, gözlem ve mülakat olmaktadır. Bu makale nitel yöntemler içinde vaka analizi yöntemini mercek altına almaktadır. Vaka analizi (case study) aynı zamanda örnek olay incelemesi olarak da bilinmektedir. Vaka analizi araştırma için belirli bir bireyin, grubun, kitlenin olayın, politika alanının ya da kurumun incelenmesini içermektedir. Her ne kadar vaka analizi nitel araştırmalar ile özdeşleştirilmiş olsa da hem nicel hem de nitel araştırmalarda vaka analizi yöntemi yaygın olarak kullanılmaktadır. Daha doğru bir ifade ile vaka analizi benimseyen bilimsel bir araştırmada çalışılacak vaka sayısı çalışmanın nicel ya da nitel olması konusunda belirleyicidir. Nicel yöntemlerde çok fazla sayıda vaka çalışılmakta ve bu vakalar üzerinden araştırmanın bağımsız ve bağımlı değişkenleri arasındaki ilişkiler tespit edilmektedir. Nitel vaka analizlerinde ise çalışılan vaka sayısı genellikle 1 ile 4 arasında değişmektedir. Nispeten daha az vakanın çalışılması ise her bir vakanın derinleştirilmesine imkân vermekte ve değişkenler arasındaki ilişkinin ötesinde neden-sonuç ilişkisinin kurulmasını da mümkün kılmaktadır.

Sosyal bilimler alanındaki araştırmalarda nicel yöntemlerin bilimsellik, genellenebilirlik ve objektif bilgi üretme konusunda nitel yöntemlere göre avantajlı olduğu kanısı giderek yaygınlaşmaktadır. Bu kaniya paralel olarak araştırmacılara ihtiyaç duyabilecekleri istatistiksel yöntemler hakkında kapsamlı eğitimler verilmektedir. Ancak nitel yöntemlere ilişkin bilgilendirme ve eğitimler son derece sınırlıdır. Bu durum nitel yöntemler içinde konumlanan tarihsel araştırma, etnografya, metin analizi ve mülakat gibi veri toplama tekniklerinin eğitim almaksızın araştırmacılar tarafından sezgisel olarak kullanılabilmesine ilişkin bir yanılsamayı beraberinde getirmektedir. Tecrübeli araştırmacılar bu teknikleri zaman içinde deneyimlerken genç araştırmacılar temel eğitimlerden yoksun bir şekilde, deneme ve yanılma yoluyla kullanmaktadır (Klotz 2008: 3).

Türk akademisinde daha yaygın olmakla birlikte dünya çapında da pek çok araştırmada vaka analizlerinin genelleme iddiası bulunmadan “kolay” olarak algılandığı için ve bir eğitim gerektirmediği için tercih edildiği gözlemlenmektedir. Vaka analizi bir hikâye anlatımı olarak algılanmaktadır ve diğer nitel araştırma teknikleri olan belge incelemesi, etnografya, içerik analizi ve mülakat gibi yöntemler de benzer sebeplerle tercih edilmektedir. Her biri hem nicel hem de nitel olarak çalışılacak bu yöntemlerin nasıl kullanılacağı konusunda daha kapsamlı eğitimlerin verilmesi son derece elzemdir.

Bu makale, kişisel deneyimlerden yola çıkarak vaka analizinin inceliklerini tartışmaya açmayı hedeflemektedir. 2009 yılında doktora çalışmalarıma devam ederken, Avrupa Siyasi Araştırmalar Konsorsiyumu (European Consortium for Political Research-ECPR) tarafından her yıl düzenlenen “Metotlar ve Teknikler Yaz Okulu”ndan haberdar olduğumda tezimde faydalı olacağını düşünerek Ingo Rohlfing tarafından verilen ve iki hafta süren “Vaka Analizi Araştırması: Yöntem ve Pratik” modülüne kayıt olma kararı almıştım. Ancak vaka analizi ve ötesinde verilen modüller ve eğitim süreleri dikkate alındığında yöntem bilgisinin başlı başına bir araştırma konusu olduğu daha net bir şekilde anlamıştım. 2013 yılından itibaren İstanbul’da farklı üniversitelerde vermiş olduğum lisans ve lisansüstü seviyesindeki araştırma yöntemleri derslerinin içeriklerini oluştururken bu derinliği yansıtmaya çalıştıysam da 14 haftalık bir modül süresinde yöntem bilgisinin bir bütün olarak derinlikli bir şekilde aktarılması mümkün görünmemekteydi. Proje ödevlerinde öğrencilerin vaka analizi tekniğini “kolay olduğu” için seçmesinin ise bir gelenek haline geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Tecrübe ettiğim kör hakemlik süreçlerinde de hem Türk hem de yabancı dergilerden değerlendirilmek üzere gönderilen makalelerinde vaka analizini yaygın olarak kullandığı, ancak yöntemin vaka analizi olarak tanımlanmasının ve vaka seçim kriterinin gerekçelendirilmesinin de son derece nadir bir durum olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Oysa ki bu gerekçelendirme makalenin teorik mi yoksa alan uzmanlığı mı olduğunu, teoriye katkısı olup olmadığını, başka vakalar için bir bilgi üretip üretmediği ve ne ölçüde ve hangi vakalara genellenebileceğini belirleyen temel faktördür.

Bu makale nicel yöntemlerin nitel yöntemler üzerindeki hiyerarşik üstünlüğüne ilişkin ön kabulü sorgulamakta ve nitel yöntemlerin genelleyebilir ve objektif bilgiler sunma konusunda son derece elverişli olduğunu vaka analizi

yöntemini mercek altına alarak göstermektedir. Türk akademisindeki yöntem literatüründe de vaka analizinin objektif sonuçlar üretmeyeceği genel kabul görmüştür. Oysa ki Dooley (2002) vaka inceleyen araştırmacıların önyargısız ve okuyucuya vaka ile ilgili tüm bilgileri sunarak okuyucunun kendi sonuçları çıkarmasını kolaylaştırma görevine işaret etmektedir. Vaka analizinin pek çok derinliği bulunmakla birlikte bunlar Türkiye’deki yöntem literatüründe tanımlanmamıştır. Bu nedenle bu çalışmada George ve Bennet (2005) ve Gerring’in (2005) çalışmalarından hareketle vaka analizinin salt bir yöntem olmadığı, bir tek ya da birkaç olay, bölge ya da politika alanını incelenmesinin ötesinde araştırma tasarımının kritik bir parçası olduğunu göstermektedir. Bu çalışmaları Türk akademisine tanıtmayı hedefleyen bu makale iki ana bölümden oluşmaktadır. Bu giriş bölümünden sonra gelen ikinci bölümde nitel vaka analizi tanıtılmakta, vaka türleri ve vaka seçim türleri uluslararası ilişkiler ve uluslararası ilişkiler alanının büyük ölçüde kesiştiği sosyoloji alanında yayınlanmış İngilizce ve Türkçe akademik çalışmalardan örnekler verilerek özetlenmekte ve hangi koşullar altında nitel vaka analizinin genellenebilir ampirik bulgular ortaya koyduğu tartışılacaktır. Üçüncü bölümde ise vaka analizlerinde nedensel etki ve nedensel süreç analizlerinin nasıl yapılacağı mercek altına alınacak ve karşılaştırmalı yöntem, üçgenleme ve süreç izleme teknikleri incelenecektir.

2. Nitel Vaka Analizi Nedir?

Vaka analizi literatürüne geçmeden önce genel olarak nitel araştırmanın özelliklerini betimlemek yerinde olacaktır. Yöntem literatüründe nitel araştırmaların hipotez test etme ve istatistiksel genellemeler ile ilgilenmediği belirtilmektedir (Jackson, 2008). Belirtildiği gibi nitel araştırmalarda araştırma sorusuna ilişkin sayısal ve istatistiksel veriler, ya da araştırma sorusuna ilişkin gözlemlenen özelliklerin sayısı ile ifade edilmesine yönelik bir amaç bulunmamaktadır (Strauss ve Corbin 1994). İstatistiksel yöntemler benimseyen araştırmacılar “ne”, “ne ölçüde” ve “ne kadar” sorularına cevap ararken nitel araştırmalarda cevaplanmaya çalışılan sorular genellikle “niçin” ve “nasıl” sorularıdır. Dolayısıyla nicel araştırmaların değişkenler arasında bir ilişki kurmak, nitel yöntemlerin ise bunun ötesinde değişkenler arasındaki neden-sonuç bağına tesis etmek ve açıklamalar geliştirmek olarak tanımlamak yerinde olacaktır. Böylelikle nitel araştırmada bir olgu ya da az bilinen bir sorun derinlemesine incelenerek anlaşılabilir. Araştırma yöntemleri ders kitaplarında nitel araştırmalarda verilerin toplanması ve çözümlenmesinde araştırmacının aktif olduğu ve ön bilgilerini katarak araştırmayı yönlendirdiğinden bahsedilmektedir. Ancak “ön bilgilerini katma” ifadesinin “önyargı” ifadesi ile karıştırıldığı ve araştırmada ön yargıdan hareket etmenin normalleştirilmesine ve nitel araştırmaların tarafsızlık kaygısı barındırmayan bir yöntem olduğu çıkarımlarına neden olmaktadır. Buna bağlı olarak nitel araştırmalar ile ilgili başka bir yanlış değerlendirme ise nitel araştırmaların tümevarımcı olduğu varsayımdır. Bu varsayımın gerekçesi ise nitel araştırmalarda verilerden kurama ulaşılmaya çalışılması, hipotez test etmeye elverişli olmaması, bunun yerine sadece “keşfetme” ve “betimleme” ile ilgilenmesidir. Ancak bu tür değerlendirmeler bazı yöntem bilimciler tarafından keskin bir şekilde reddedilmekte ve hem nitel hem de nicel araştırmaların farklı araştırma hedefleri ve farklı araştırma uygulamaları bulunmasına rağmen her ikisinin de geçerli tanımlamalar ve nedensel analizler geliştirmek gibi ortak amaçlar etrafında toplandıklarını belirtmektedir (Brandy ve Collier 2004, Mahoney ve Goertz 2006).

Nitel ve nicel araştırmalar ayrımı yapılırken sıklıkla veri toplama tekniklerine referans verilmektedir. Örneğin, anket yoluyla toplanan verilerin nicel olduğu, belge incelemesi, içerik analizi, söylem analizi ve mülakat gibi tekniklerin ise nitel olduğu konusunda bir algılayış söz konusudur. Oysa ki bu anılan tekniklerin her biri nitel ya da nicel olarak çözümlenebilir. Örneğin söylem analizi nitel olarak yapılabileceği gibi bilgisayar yazılımları kullanılarak ya da manuel kodlama şeklinde nicel olarak da gerçekleştirilebilir. Benzer şekilde mülakat çözümlenmesi de tamamen betimsel ve nitel şekilde gerçekleştirilebileceği gibi bir kodlama cetveli oluşturularak sayısal olarak da ifade edilebilir. Bu ikisinin bir arada olduğu ‘karma yöntem’ de sıklıkla kullanılmaktadır. Buna rağmen hem Türkiye’de hem de yurtdışındaki literatürde nitel ve nicel araştırmalar birbirlerinden keskin çizgilerle ayrılmakta ve aralarında sınırlı bir iletişim bulunmaktadır (Bkz. Ragin 1987, King vd. 1994). Mahoney ve Goertz’in (2006) bu iletişimsizliğe hitap eder nitelikte olan iki çalışmaya dikkat çekmekte ve Ragin’in nitel ve nicel bakış açısını bir araya getirmeye çalışmasına rağmen nitel bir bakış açısı benimsediğini, King ve arkadaşlarının ünlü kitabının da nicel yöntemleri incelemesine rağmen nicel araştırmacıların kullandığı araçları olumladığını ve nitel araştırmacılara bu araçları entegre etmelerini önerdiğinin altını çizmektedir.

Bu makalede mercek altına alınacak olan vaka analizi yöntemi de hem nitel hem de nicel çalışmalarda kullanılan bir yöntemdir. Vaka analizinde araştırma sorunsalı etrafında belirlenen analiz birimi üzerinden veriler toplanmaktadır. Bu analiz birimi birey, toplum ya da kurum olabileceği gibi politika alanını da kapsayabilir (Tellis, 1997). Ayrıca vaka analizleri kesitsel (cross-sectional) ya da boylamsal (longitudinal) olabilir. Kesitselden kasıt aynı zaman dilimi içinde gerçekleşen farklı olayları nitelendirmesidir. Örneğin bir araştırmacının Fransa'nın dış politikası ile ilgilendiğini düşünelim. Burada araştırmacının ilk vakası Fransa'dır ve kesitsel bir vakadır. Araştırmacı aynı zaman dilimi içinde Fransa yerine başka bir kesit, örneğin Birleşik Krallık üzerine çalışabilecekken Fransa'yı vaka olarak seçmiştir. Bunun ötesinde Fransa vakası içinde boylamsal alt vakalar alınabilir. Bu durumda Fransa'nın 1920-1950 arası dış politikası bir vaka, 1950-1980 arası bir vaka, 1980-2010 arası başka bir vaka olabilir. Bu durumda aynı vaka içinde farklı analiz birimleri ya da iki ya da daha fazla vaka içinde analiz birimleri çalışılmış olur.

Hem kesitsel hem de boylamsal vaka analizlerini nicel ve nitel yöntemlerle çalışan bir örnek olarak Süleymanoğlu-Kürüm'ün (2018) kitabı verilebilir. Bu çalışma Avrupa Birliği'nin (AB) aday ülkelerin dış politikaları üzerindeki etkisini Türkiye vakası üzerinden incelenmektedir. Burada aday ülke olarak incelenen vaka Türkiye'dir, yani AB'nin aday ülke dış politikasını etkileme durumu Türkiye örneği üzerinden incelenmiştir. Bu durumda Türkiye kesitsel bir vakadır. Araştırmacı Türkiye kesiti yerine aynı dönemde aday statüsüne sahip olan Hırvatistan'dan da kesit alabilirdi. Ayrıca bu çalışmada boylamsal alt-vakalar da alınmış ve Türk dış politikası 1987'den 2015 yılına kadar beş boylamsal alt-vaka olarak incelenmiştir. Bu durumda çalışmanın beş alt-vakasının bulunduğu ifade edilebilir. Ayrıca, çalışmada incelenen veriler incelendiğinde ise nitel ve nicel veri toplama yöntemlerinin vaka analizi içinde birlikte kullanıldığı görülmektedir. Örneğin bu çalışmada AB'ye uzaklık ve yakınlığı ölçmek için üst düzey ziyaretler incelenmiştir. AB'nin aday ülke dış politikasını nasıl etkilediğini ölçmenin bir ön koşulu olarak "ne ölçüde" etkilediği sorusu sorulmuş ve Türkiye'nin coğrafi yönelimini ölçmek için üst düzey ziyaretler analiz edilmiştir. Bu çalışmada her bir ziyaret bir vaka olarak tanımlanmaktadır ve araştırma 2,547 ikili ve 1,274 çok taraflı ziyarete dayanmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada toplam 3,821 alt-vaka (sub-cases) incelendiği görülmektedir. Elbette ki bu kadar çok vakanın olduğu bir çalışmada her bir ziyaretin (vakanın) derinlemesine irdelenmesi mümkün olmamaktadır. Bu nedenle anılan çalışma nicel vaka analiz olarak konumlandırılmalıdır. Öte yandan, Türkiye'nin tek vaka olarak irdelenmesi de araştırma sorunsalına ilişkin derin ve bütünlüklü bir bakış açısı sunması bakımından önemlidir (Baqter ve Jack 2008).

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi vaka analizi hem nicel hem de nitel yöntemlerle çalışılan bir alandır ve incelenen vaka sayısı bir araştırmanın nicel veya nitel olduğunu belirlemektedir. Vaka sayısı arttıkça her bir vakanın nitel yöntemlerle incelenme imkânı ortadan kalkmaktadır. Bu durumda nitel vaka analizlerinde tek bir ya da birkaç vaka derinlemesine incelenir. Ancak bu tür nitel vaka analizlerinde çalışılan vaka/lardan elde edilen bulguların tüm evrene genellenemeyeceği konusunda bir ön kabul mevcuttur. Bu algının aksine bir vakadan elde edilen bulguların başka vakalara ya da tüm evrene genellenebilmesi vaka seçim kriterlerine bağlıdır. Bu nedenle bundan sonraki iki bölümde vaka türleri ve vaka seçim kriterleri üzerinde durulacaktır. İlk olarak genelleme iddiasında bulunmayan betimsel ve keşifsel vaka analizleri ele alınacak, sonrasında ise teori geliştiren ve güncelleyen vaka türleri mercek altına alınacaktır.

2.1. Genellenme İdeali Taşımayan ve Teori Oluşturan Vakalar: Betimsel ve Keşifsel Vaka Analizleri

Akademik araştırmalarda en yaygın olarak kullanılan vaka analizi türünü betimleyici vakalar oluşturmaktadır. Bu tür vaka analizlerinde araştırmacılar anılan vaka ile özel olarak ilgilenmekte, ancak bunu değişkenleri kontrol ederek değil, tüm değişkenleri ve bunların birbirleriyle etkileşim halindeki ilişkilerini gözlemleyerek anlamak isterler (Dooley 2002). Bu tür vakalarda araştırmacı herhangi bir teoriden hareket etmek yerine vakanın kendisi ile ilgilenmektedir. Bu durumu özetlemek için self-determinasyon üzerine yapılan iki çalışmadan örnek verilebilir. Bunlardan birincisi Martin'in (2001) Batı Timur'da self-determinasyon üzerine yapmış olduğu çalışmadır ve yazar çalışmasında Batı Timur örneğini incelerken herhangi bir genelleme yapma hedefi ortaya koymamıştır. İkincisi ise Seghal (2011) tarafından kaleme alınan "Keşmir Sorunu: Çözümler ve Self-Determinasyon Talebi" başlıklı makaledir. Bu makalenin bölümleri incelendiğinde yazarın literatür taramasında self-determinasyon üzerine uluslararası literatüre yer vermek yerine Keşmir sorunu etrafında bir literatür taradığı görülmektedir. Bu durum yazarın anılan vakanın ötesinde bir genelleme ve esas olarak Keşmir'deki self-determinasyon talebini betimlemenin ötesinde bir iddiasının bulunmadığını göstermektedir. Bu nedenle anılan iki çalışmayı da betimleyici vaka analizi

olarak yorumlamak yerinde olacaktır. Bu tür çalışmalar uluslararası ilişkiler literatüründe alan çalışması ya da alan uzmanlığı (area studies) olarak bilinmektedir ve alan uzmanlığı ve alan çalışmaları uluslararası ilişkilerde yükselen bir eğilim olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumu İter Turan (2012) Türkiye’de ABD uzmanlığının (American studies) artmasını vaka analizi olarak incelediği çalışmasında özetlemekte ve alan çalışmalarına olan ilginin uluslararası ilişkilerde artış eğiliminde olduğunu ve bunun nedenlerini açıklamaktadır.

Zaman zaman vakanın ‘betimsel’ olması araştırmacı tarafından açıkça ifade edilebilir. Ancak bu her zaman karşımıza çıkan bir durum değildir. Bu nedenle araştırmacıların çalıştıkları vakanın ötesinde bir genelleme yapma ideallerinin bulunmadığı vaka türleri “betimleyici” vaka olarak ifade edilebilir. Örneğin Seyd ve Whiteley’in (1992) İngiliz İşçi Partisi üyeliği üzerine yaptıkları araştırmada sıradan parti üyeleri ile görüşmeler yapılarak parti üyelerinin partideki rolleri ve neden partiye katıldıkları sorgulanmıştır. Bu örnekte de görüldüğü gibi araştırmacının İngiliz İşçi Partisi üyeliğini belirleyen faktörler dışında bir genelleme kaygısı bulunmamaktadır. Türkiye’deki uluslararası ilişkiler literatüründen daha güncel bir örnek ise Kuyumcuoğlu’nun (2019) “Geç Osmanlı’dan Erken Cumhuriyet’e Siyasal Seçkinlerin Suriye’ye Bakışı: Hüseyin Cahit Yalçın ve Falih Rıfkı Atay Örnekleri” başlıklı eseri olabilir. Bu eserde Kuyumcuoğlu çalışmasını seçkinler üzerine yazılan genel uluslararası literatüre bağlamış, Genç Osmanlı’dan Erken Cumhuriyet dönemine kadar geçen sürenin çalışmasını gerekçelendirmemiştir. Benzer şekilde yazar çalışmış olduğu iki alt vaka için (Hüseyin Cahit Yalçın ve Falih Rıfkı Atay) için bir gerekçelendirme sunmamıştır. Bu nedenle bu çalışmayı betimleyici bir araştırma ve alan çalışması olarak konumlandırmak yerinde olacaktır.

Benzer şekilde bir teoriden hareket etmemekle birlikte tam olarak alan çalışması içinde de konumlandıramayacağımız bir başka vaka türü ise keşifsel ya da teori oluşturan/inşa eden analizleridir. Zaman zaman betimleyici vakalar ile karıştırılsa da özünde keşifsel vakalarda tek bir vaka derinlemesine çalışılırken yazar/ların amacı bu vakadan hareketle bir teori inşa etmektir. Bu durumda tek bir vaka incelenerek gelecek araştırmalar için alt yapı oluşturmak araştırmacılar tarafından arzu edilmektedir. Bu tür vakalarda ya bilinmeyen bir süreç/olay ya da iyi bilinen bir süreç/olay üzerine yeni bir data toplanıp bilgi üretilmektedir. Örneğin, Dünya Ticaret Örgütünde çatışma çözümü üzerine yapılan bir araştırma keşifsel vaka analizi sayılabilir. Bu örnekte araştırmacının ilgilendiği konu sadece Dünya Ticaret Örgütü’dür ve bu örgütün içinde çatışmaların nasıl çözümlendiğine ilişkin hipotezler geliştirmek için en elverişli yöntemdir. Bu tür vakalar ayrıca literatürde “gömülü teori” (grounded theory) olarak da bilinmektedir ve gömülü teori araştırmasını diğer araştırmalardan ayıran temel özellik herhangi bir fenomene sıkı bir şekilde odaklanılmadan kendiliğinden belirmesidir (Bkz. Glaser ve Strauss 1967).

Keşifsel ve teori inşa eden vaka türlerinde amaç bir olay ya da vaka üzerinden teori inşa etmektir. Bu nedenle seçilen vaka araştırmacının ilgilendiği konu bağlamında ‘tipik’ bir örneği temsil etmelidir. Ancak bir vakanın ‘tipik’ olup olmadığı ancak teoriye göre karar verilebilecek bir olgudur. Bu nedenle bahsedilen ‘tipik vaka’ aslında araştırma tasarımının başında bir ön araştırmaya dayanan ‘muhtemel tipik’ bir vaka olarak seçilir. Örneğin, Avrupa bütünleşmesi ile ilgilenen bir araştırmacı AB zirveleri üzerine bir teori geliştirmek isterse herhangi bir AB zirvesini tipik bir vaka olarak tanımlayabilir. Bu tür bir varsayımda rastgele seçilen herhangi bir zirvenin diğerlerini temsil edeceği varsayılmaktadır. Başka bir örnek ise Avrupalılaştırma araştırma gündemi üzerinden verilebilir. Soğuk Savaş sonrası bağımsızlıklarını kazanan Merkez ve Doğu Avrupa (MDA) ülkelerinin geçirmiş olduğu iç değişimlerin nasıl gerçekleştiğini inceleyen bu araştırma alanını oluşturan ilk çalışmalar anılan ülkelerin iç değişiminin AB koşulluluğuna bağlamıştır. Ancak ilk keşifsel vakaların bulguları yeni vakalarda (teori test eden vaka analizleri) test edilerek teori güncellenmiş ve sınırları belirlenmiştir. Başka bir örnek ise toplumsal hareketler üzerinden verilebilir. Küçük kitlesel eylemlerin nasıl büyük toplumsal hareketlere dönüştüğünü merak eden bir araştırmacı Gezi Parkı eylemleri gibi tek bir toplumsal hareketi (vakayı) çalışarak o vaka üzerine veri toplar, bağımsız değişkenleri belirleyip sonraki çalışmalarda test edilmeye elverişli hipotezleri oluşturarak bir teori geliştirebilir. Betimleyici vaka analizlerinden ya da alan çalışmalarından farklı olarak teori geliştiren bu tür keşifsel vakalarda anılan vaka sadece inceleme altına alınan bir vakadır ve bulgular dünyanın başka yerlerinde benzer olayların ne tür sonuçlar doğuracağına yönelik bilgiler sağlayarak yeni araştırmalara ışık tutar. Diğer bir deyişle araştırmacının ortaya koyduğu bulgular Gezi Parkı ötesinde başka vakalara da (ör. Hevsel Bahçeleri eylemi) tamamen ya da kısmen uyarlanabilir hipotezler geliştirerek teori oluşturmuş olur.

Teori inşa eden keşifsel vaka analizlerine Türkiye'deki uluslararası ilişkiler literatüründen verilebilecek iyi bir örnek de Gülmez ve Cebeci (2020) tarafından kaleme alınan "Self-Determinasyon Hareketlerinde Kamu Diplomasisinin Rolü: Katalonya Örneği" adlı çalışmadır. Makalenin başlığından da anlaşılacağı üzere yazarlar bu makalede kamu diplomasisinin self-determinasyon hareketlerini nasıl etkilediğini sorgulamaktadır. Böylelikle yazarlar Katalonya'nın bağımsızlık mücadelesini incelerken kamu diplomasisinin bir araç olarak kullanıldığını göstermektedir. Burada yazarların araştırmalarını gerekçelendirirken self-determinasyon ve kamu diplomasisi literatürlerinin bir araya gelmediğini belirtmesi ve katkılarını bu literatürleri bir araya getirmek olarak tanımlaması bu çalışmanın teori oluşturan keşifsel bir araştırma olduğu izlenimini vermektedir.

2.2. Teori Test Eden Vaka Analizleri

Yukarıda keşifsel ve teori oluşturan/inşa eden vaka analizi türlerinde tek bir gözlemden bir teorinin oluşturulduğunu aktarmıştık. Bu saptamaların her biri bireysel ve birbirinden bağımsız olmak üzere yeni vakalarda test edilmesi ise teorinin geçerliliğini güçlendirmekte ya da teorinin güncellenmesini sağlamaktadır. Yeni bir teori hızlı bir şekilde ortaya çıkmaz, ancak araştırma bir vakadan diğerine genişledikçe ve daha fazla veri toplanıp analiz edildikçe zamanla gelişir. Çoklu vaka çalışması olarak adlandırılan bu yineleme ve sürekli iyileştirme biçimi uzun bir süre boyunca gerçekleşir. Buradaki temel nokta, araştırmacıların birden fazla ortamda benzer olguları gözlemlemesinden sonra gerçekleşmesi, yeni teorinin doğrulanması veya onaylanmaması durumunda şekillenmeye ve içerik kazanmaya başlamasıdır (Dooley, 2002: 336). Bu nedenle, teori test eden vaka türlerinde net bir şekilde tanımlanmış bir teori ya da hipotezden yola çıkılmakta ve anılan teorinin varsayımları yeni vakada test edilmektedir. Yeni vaka analizinde hipotez/lerin doğrulanması teoriyi güçlendirirken bazı hipotezlerin çürütülmesi ise teorinin güncellenmesini ya da teorinin geliştirilmesini sağlamaktadır. Yukarıda belirtilen keşifsel ve teori oluşturan vaka analizleri yoluyla yeni bir teorinin ortaya koyulması halinde teori ilk olarak 'tipik vaka' örnekleri üzerinde test edilir. Bu doğrultuda araştırmacılar önceki keşifsel vakaya benzeyen tipik bir örnek seçip teoriyi bu yeni vaka üzerinden test eder. Örneğin, demokrasilerin birbirleriyle savaştığı saptamasını yapan demokratik barış teorisini düşünelim. Bu teoriyi test etmek için herhangi bir demokratik sistem tipik bir vaka olarak nitelendirilir. Bu durumda hipotezimiz demokratik bir devletin savaşa girmeyeceğidir ve bu hipotez ülkelerin demokratik olma ve olmama özelliklerine göre araştırma deseni kurularak test edilebilir.

Teori test eden vaka analizleri popülerliği giderek artan Avrupalılaştırma araştırma gündemi ile de örneklenebilir. Avrupalılaştırma literatürünü oluşturan ilk keşifsel vaka analizlerinin AB'nin sunduğu ödüller doğrultusunda üçüncü ülkelerin AB koşullarına uyumlu iç politika reformları gerçekleştirdiği yönünde bir saptama olduğunu belirtmiştik. Bu saptama ilk olarak yeni aday olmuş ülkeler bağlamındaki vaka analizlerinde test edilmiş ve sadece AB'nin ödül sunmasının yeterli olmadığı, aynı zamanda ödüllerin güvenilir (credible) olması gerektiği yönünde teori güncellenmiştir. Aday ülkeler üzerine yeterince çalışmalar yapıldıktan sonra bu saptamalar adaylık sürecine dahil olmayan ancak AB'nin tam üyelik dışında başka ödüller sunduğu Avrupa Komşuluk Politikasına mensup ülkeler bağlamında test edilmiş ve AB'nin sunduğu tüm ödüllerin hedef ülkelerde eşit olarak algılanmadığı ve tam üyelik ödülünün iç politikada değişimi tetikleyici temel etken olduğu saptanmıştır. Bu örneklerde görüldüğü gibi keşifsel bir araştırma yoluyla inşa edilmiş bir teorinin varsayımları yeni vakalarda test edildikçe teori güncellenmekte ve açıklayıcılığı artmaktadır. Örneğin AB'ye üye olan Polonya'nın tam üyelik elde edene kadar geçirmiş olduğu iç değişimlerin hangi koşullar altında gerçekleştiğini saptayan bir keşifsel araştırmadan elde edilen bulgular, adaylık statüsü ve tam üyelik sürecini daha sonra deneyimleyen Hırvatistan vakası üzerinde test edildiğinde tutarlı bulgular elde ediliyorsa bu durum önceki teorinin varsayımlarının geçerli olduğunu göstermektedir. Ancak önceki bulgular ile tutarsız sonuçların elde edilmesi teorinin güncellenmesini sağlamaktadır.

Teori geliştiren vaka analizlerine Türkiye'deki uluslararası ilişkiler literatüründen bir örnek vermek gerekirse Cebeci'nin 'AB'nin "Medeniyet Standartları" nı Çözümlmek: Türkiye Örneği' başlıklı makalesi ile değerlendirebiliriz. Bu makalede Cebeci (2019) Avrupa medeniyet standartlarının yeniden okumasını yapmakta ve Türkiye örneği üzerinden Avrupa dış politikası ile kimlik arasındaki etkileşimin altını çizmeyi amaçlamaktadır. Yazar Avrupa medeniyet standartları üzerine kapsamlı bir literatür taraması ile başlamakta ve Türkiye örneği üzerinden bu literatüre katkı sunmaktadır. Sonuç olarak Cebeci (2019) önceki çalışmaların saptamalarını Türkiye vakası üzerinden doğrulamakta ve AB'nin norm ve değerlerini Türkiye'ye dayatmasının "Avrupa medeniyet standartları" mantığının bir devamı olduğunu ve genişleme şartlılığının AB'nin kendi kimliğini "ideal" ve ötekileri

kusurlu olarak inşa etmekte kullandığı bir araç olarak gördüğünü belirtmektedir. Kısacası bu çalışmada ortaya çıkan devamlılık hali teorisinin onaylandığı ve doğrulandığı şeklinde okunmalıdır.

Araştırmacılar arasında yapılan çalışmanın bilimselliği açısından kaç vakanın seçilmesi gerektiği konusunda ortak bir fikir oluşmamıştır. Nicel vaka analizi çalışmalarında az sayıda vakanın çalışılmasının teori ile ilgili güvenilir ve geçerli sonuçlar üretmek için elverişsiz olacağına işaret edilmektedir. Eisenhardt (1989) ideal vaka sayısının 4 ile 10 arasında olduğunu iddia etmiştir. Nitekim dikkatli bir şekilde seçilmiş çok sayıda vaka üzerinde test edilen bir teori daha güçlü ve genellenebilir hale gelmiş sayılır. Pek çok çalışmada tek vaka analizlerinden edinilen bilgilerin ilgili vaka ve zaman dilimi ile sınırlı olduğunu iddia etmekte ve araştırmacının tek vaka üzerinde daha fazla önyargı geliştirebileceğine dikkat çekilmektedir. Bu alanda öncü çalışmaları ile bilinen Gerring'e (2005) göre dikkatli bir şekilde seçilmiş tek bir vaka (kurum, grup ya da politika) dahi genelleme için elverişli imkanlar sunmaktadır. Gerring'in önemle işaret ettiği nokta ise vakaların seçim kriterleridir. Hatalı ya da önyargılı vaka seçilmesi bulguların bilimselliğini tehlikeye atmaktadır. Buna ek olarak tek vaka analizlerinin belirli avantajları bulunmaktadır. Çoklu vaka çalışmalarının aksine tek vaka analizlerinde araştırmacılar bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi net bir şekilde ortaya koyabilir ve neden sonuç ilişkisi geliştirebilir. Bunun için araştırmacılar bu makalenin ikinci bölümünde mercek altına alınan süreç izleme olarak bilinen yöntemi kullanırlar. Böylelikle araştırmacı değişkenler arasındaki bağı keşfederek tek vakadan edinilen bulguların hangi koşullar altında ve ne tür vakalara genellenebileceği konusunda değerlendirmelerde bulunabilir. Bu durumda araştırmacı için kritik olan faktör seçilen vakanın dikkatli bir şekilde gerekçelendirilebilmesi ve hedef kitleyi ikna edebilmesidir.

Vaka seçimi konusunda Garry King, Robert O. Keahone ve Sidney Verba'nın (1994) kitabı öne çıkmaktadır. Bu kitap vaka analizi yöntemine ilişkin ve vakaların 'bağımlı değişken üzerinden seçilmemesi' gerektiğine işaret eden üç temel miras bırakmıştır. Bunlardan birincisi vakaların bağımlı ve bağımsız değişkenler bakımından farklılaşmasıdır. Örneğin, ticaret hacminin refah harcamaları üzerine etkisini incelemek isteyen bir araştırmacının hem ticaret hacmi yüksek hem de refah harcaması yüksek olan ve aynı zamanda refah harcaması her ikisinde de düşük olan iki vaka seçmesi araştırmacının ticaret hacminin refah harcamasını olumlu etkilediği sonucuna ulaşması şaşırtıcı olmayacaktır. Bu nedenle bu tür bir vaka seçiminin önyargılı sonuçlar üretmesi kuvvetle muhtemeldir. Bu durum King, Keahone ve Verba'nın ikinci mirasına referans olmaktadır. Bu ikinci miras ise araştırmacıları hipotezlerini doğrulamak üzere vaka seçmemeleri yönündeki uyarılarıdır. Bu durum araştırmacıların sıklıkla teorilerinin ve hipotezlerinin geçerliliğini ortaya koyma yönündeki kaygısından kaynaklanmaktadır. Bir araştırmada hipotezin çürütülmesi de hipotezin onaylanması kadar kıymetli bir bulgudur. Ancak özellikle genç araştırmacılar 'bir bulgu olmaması' durumunu araştırmacının yapıma gerekçesinin anlamsızlaşması olarak yorumlamaktadır. Örneğin, ticaret hacmi ile refah harcamaları arasında doğrusal bir ilişki olduğuna ilişkin bir hipotezimiz olduğunu varsayalım. Bu hipotezi test etmek için araştırmacının bir yandan hem ticaret hacmi hem de refah harcaması düşük olan ABD vakasını seçmesi diğer yandan da hem ticaret hacmi hem de refah harcaması yüksek olan Birleşik Krallığı seçmesi teorisini doğrulamasını sağlayacaktır. Ancak bu tür bir vaka seçiminin önyargılı sonuçlar üretmekte ve araştırmacının iç geçerliliğini tehlikeye atmaktadır. King, Keahone ve Verba'nın üçüncü mirası ise araştırmacılar bağımsız değişkenlerde çeşitlilik vermesine yönelik öneridir. Aynı örnek üzerinden gidersek ticaret hacminin refah harcamaları üzerine etkisini ölçmek için seçilecek iki vakadan birinin ticaret hacmi düşük, diğerinin de yüksek olması bizi önyargısız sonuçlara ulaştıracaktır. Ancak bunu yaparken, yukarıda bahsedilen iki mirası da yeniden hatırlamak ve teoriyi doğrulamak üzere vaka seçmemek ve bağımlı değişkene bağlı kalarak vaka seçmemek önemlidir.

George ve Bennet (2005) teori test etmek için bazı vakaların diğerlerinden daha önemli olduğunu vurgulamıştır. Bu durum "kritik vaka" olarak tanımlanan ve araştırmacının açık bir şekilde tanımlanmış bir hipotezden ya da teoriden hareket ettiği bir durumu yansıtır. Vaka analizi literatüründe hipotez/teori test eden vaka analizlerini kritik/önemli vakalar olarak tanımlamış ve kritik vakaların bağımsız değişkenler bakımından net bir şekilde tanımlanmış olmaları durumunda tek bir vakanın dahi çalışılması durumunda genelleme imkânı sunduklarının altını çizmiştir. Kritik vakalar ise gerçekleşmesi 'en muhtemel' (most likely case) ve 'en az muhtemel' (least likely case) olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu tür bir kavramsallaştırma ise bulguların genellenmesi konusunu nitel ya da nicel yöntemlere indirgeyen anlayışın ne kadar temelsiz olduğunu gözler önüne sermektedir. Nitekim gerçekleşmesi en az muhtemel vaka teorisinin varsayımlarının ve koşullarının belirlenen vakada desteklenmediği ya da teorisinin ortaya koyduğu bağımsız değişkenlerin anılan vakada bulunmadığı durumları yansıtır. Bu tür vaka

analizlerinde teorinin varsayımlarının gerçekleşme ihtimali düşük olmasına rağmen veriler teoriden oluşturulan hipotezleri destekler ise teorinin geçerliliğini yüksek derecede artırmaktadır (Levy 2002). Bu durumda teorinin seçilen vakada doğrulanmaması başka hiçbir vakada doğrulanamayacağı şeklinde yorumlanmaktadır. Bunun tam tersi durum ise gerçekleşmesi en muhtemel vakayı yansıtır ve bu tür vakalarda teorinin/hipotezin seçilen vakada çürütülmesi teorinin geçerliliğini büyük ölçüde zedeleyen ya da tamamen ortadan kaldıran bir durum oluşturmaktadır (Levy 2002).

Flyvbjerg (2006) ‘en muhtemel vakaların’ hipotezleri çürütmek, ‘en az muhtemel’ vakaların ise hipotezleri doğrulamak için elverişli olduğunu savunmaktadır. Her en muhtemel vaka aynı zamanda tersten okunduğunda en az muhtemel vaka olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir deyişle bir vakanın gerçekleşmesinin en muhtemel olduğu durum aynı zamanda onun çürütülmesinin en az muhtemel olduğu durumu yansıtır. Örneğin, demokratik bir rejimin barış içinde olması en muhtemel iken, savaş içinde olması ise en az muhtemeldir. Bu durumda bir vakanın en muhtemel ya da en az muhtemel olarak tanımlanmasının araştırmanın tasarımı ve bağımlı değişkenin ne şekilde tanımlandığına bağlıdır (Flyvbjerg, 2006). Gerçekleşmesi en muhtemel vaka örneği için burjuvalaşma tezini test eden Goldthrope ve arkadaşlarının (1967) çalışmasını inceleyebiliriz. Burjuvalaşma tezi, işçi sınıfının daha fazla gelir elde edip zenginleşmesinin bu kişilerin orta sınıf değerleri ve yaşam tarzlarını benimsemelerine neden olacağını ve böylelikle İşçi Partisinin oylarının azalıp Muhafazakâr Partinin oylarının artacağını ileri sürmektedir. Bu saptamaya kritik yaklaşan Goldthrope ve arkadaşları “en muhtemel” üç “kritik vaka” seçerek yeniden analiz etmek istemiştir. Bunun için bir kasaba içinde zenginleşen üç grup işçi sınıfı seçen Goldthrope ve arkadaşları benimsedikleri bu yöntem ile burjuvalaşma tezinin saptamalarının doğrulanması için en uygun koşulları yaratmıştır. Ancak her üç vakada da zenginleşen işçilerle yapılan rastgele mülakatlar sonucunda burjuvalaşma tezini doğrulayacak herhangi bir veri bulunamamıştır. Oluşturulan en uygun koşullarda (en muhtemel vakalarda) dahi bu tezin çürütülmesi burjuvalaşma tezinin doğru olmadığını kesin olarak tespit etmiştir. Bu durumda üç vaka ile teorinin tamamen çürütülmesi mümkün olmuştur.

Vaka analizi literatüründe aynı ya da benzer anlamı ifade eden çok sayıda vaka türüne yer verilmiştir. Bunlar içinde yukarıda da bahsedilen “tipik” vakalar gerçekleşmesi “en muhtemel” vakalara benzemektedir. Gerçekleşmesi “en az muhtemel” vakalar ise literatürde “aykırı” (deviant) olarak betimlenen vakalar ile benzerlik göstermektedir. “Aykırı” vakalar teorinin varsayımları dikkate alındığında dışarıda kalan, sapmış vakalardır ve bu tür vakaları çalışmak teorinin açıklayıcılığının neden kısıtlı olduğunu anlama konusunda yardımcı olurken yeni teorilerin geliştirilmesine ve mevcut teorilerdeki eksikliklerin giderilmesine katkı sağlamaktadır. Örneğin, AB’ye adaylık statüsü resmi olarak tanımlanmış olan ülkelerin AB pozisyonuna aykırı bir dış politika vizyonu izlediği yönünde ön araştırma bulguları olduğunu düşünelim. Bu durumda AB’ye aday olduğu halde AB’den farklı bir pozisyon benimseyen bir aday ülkenin saptanması bu ülkeyi ‘aykırı’ bir vaka olarak konumlandırır. Bu durumda anılan ülkenin karar vericilerinin motivasyonlarını analiz etmek literatüre bu vakayı açıklamanın ötesinde bir katkı sağlayacak ve teorinin güncellenmesine yardımcı olacaktır.

Görüldüğü gibi vaka analizi literatüründe benzer vaka türleri için farklı kavramsallaştırmalar bulunmaktadır. Buna rağmen “en az muhtemel” ve “en muhtemel” vakalar kavramsallaştırmasının teori odaklı iken “tipik” ve “aykırı” vakalar kavramsallaştırması için böyle bir beklentinin mevcut olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

“En muhtemel” vaka olarak Türk dergilerindeki uluslararası ilişkiler literatüründe karşımıza çıkan bir örnek Ayberk, Akşit ve Dayıoğlu (2019) tarafından kaleme alınan ve “Bir De Facto Devlet Olarak Kuzey Kıbrıs’ta Sivil Toplum: Toplumsal Tepki, Kıbrıs Türk Sendikaları ve Türkiye’yle İlişkiler” başlıklı makaledir. Bu çalışmada yazarlar de facto devletler üzerine yapılan akademik çalışmaları inceleyerek “hami devlete bağımlılık” ve “de facto devletlerin milliyetçi yapılarının” sivil toplumun işlevselliği açısından kısıtlayıcı bir etkisi olduğunu saptayan bir literatürü okuyucuya tanıtmaktadır. Yazarlar araştırma yöntemini “vaka analizi” olarak tanımlamış ancak ne vaka türü ile ilgili ne de neden Kuzey Kıbrıs vakasının seçildiğine yönelik bir gerekçelendirme sunmamıştır. Bu durum yazarların Kuzey Kıbrıs örneğinden yola çıkarak bir genelleme yapma ideallerinin olmadığını düşündürmektedir. Buna rağmen yazarların analizlerini önceki ampirik araştırmalar ve Kuzey Kıbrıs dışında başka vaka analizlerinin bulguları üzerine inşa ettiği, bağımlı ve bağımsız değişkenleri net bir şekilde tanımladığı ve bağımsız değişkenler olan ‘hami devlete bağımlılık’ ve ‘milliyetçilik’ unsurlarının mevcut olması nedeniyle Kuzey Kıbrıs vakasını seçerek bağımlı değişken üzerindeki değişimi gözlemlediği görülmektedir. Bu nedenle anılan vaka gerçekleşmesi “en

muhtemel” vaka türüne denk düşmektedir ve Kuzey Kıbrıs örneğindeki bulguların araştırmanın literatür analizi bölümünde verilen sonuçlar ile tutarlı olması beklenmektedir. Ancak yazarlar önceki çalışmalarda sivil toplumun sınırlı bir etkisinin olmasına rağmen Kuzey Kıbrıs örneğinin diğer de facto devletlere nazaran daha demokratik ve özgür bir birim olduğunu, tarihsel nedenlerle daha etkin ve işlevsel olduğunu ve 2000 sonrası konjonktürel değişimin de etkisiyle özellikle sendikaların üstlendiği öncü rol nedeniyle diğer de facto devletlerden ayrıştığını ortaya koymuştur. Böylelikle yazarlar tek bir vaka inceleyerek, teorideki bir eksikliği ortaya çıkarmış ve de facto devletlerin iç meseleleri ve hami devletlerin toplumsal yapıya olan etkilerinin de bir bağımsız değişken olarak dikkate alınması gerektiğini gözler önüne sermiştir.

3.Vaka Analizlerinden Nedensel Etki ve Nedensel Süreç Analizleri

Yukarıda da belirtildiği gibi vaka analizi yöntemi, doğru tekniklere göre uygulandığında teori inşa etmeden teori test etmeye kadar birçok konuda ampirik bulgular ortaya koyabilmektedir. Bu bölümde vaka analizlerinden nedensel etki ve nedensel süreç konuları irdelenecektir. Nedensel etki (causal effect) vakalar arası karşılaştırma ile ortaya çıkan ve ‘ne’ sorusuna cevap verilmesini ifade etmektedir. Diğer bir deyişle nedensel etki hangi bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde etki doğurduğunu irdelemektedir. Nedensel süreç ise ‘nasıl’ sorusuna verilen yanıtı ve bağımsız değişkenin bağımlı değişkene nasıl bağlandığına yönelik açıklamalar bütününden oluşmaktadır (Bkz. Brandy, 2004).

3.1. Vakalar-Arası Karşılaştırma Yoluyla Nedensel Etkiyi Tespit Etme

Vakalar-arası karşılaştırma ya da karşılaştırmalı vaka analizleri siyasal sistemleri ve toplumsal yapıları birbirleriyle karşılaştırarak daha iyi anlama gereğinden ortaya çıkmıştır. Örneğin, Batı demokrasilerinde siyasal kültürleri karşılaştırarak hangi şartlar altında demokrasilerin yerleştiğini bulmak mümkün olmaktadır. Benzer şekilde, İngiliz demokrasisinin ne kadar gelişmiş olduğu ancak başka vakalar ile karşılaştırıldığında ortaya çıkabilecektir. Karşılaştırmalı vaka analizlerinde araştırmacılar değişkenleri kontrol ederek bağımlı değişkene giden yolu tespit ederler. Örneğin, Danimarka’da kadınlar siyasi elitler içinde yer alırken İngiltere ve Fransa’da neden dışlanmışlardır? (Siim 2000) sorusu her ülke için benzer verilerin toplanmasını gerektirmektedir. Bu veriler seçim sistemlerinin rolü, vatandaşlık gelenekleri ve siyasi kültür gibi pek çok değişken olabilir. Burada önemli olan bağımsız değişkenlerin teoriden çıkmaları ve bağımlı değişkene giden yolu doğru bir şekilde tespit etmeye elverişli vakaların karşılaştırma için seçilmeleridir. Bu şekilde bağlam farkı ortaya çıkarılabilir ve hangi koşullar altında teorinin öne sürdüğü sorunsalın gerçekleştiği belirlenip nedensel etki tesis edilebilir. Bununla birlikte karşılaştırmalı yöntem de sınırlı sayıda vaka üzerinden yapıldığı için araştırmacılar bulgularını genelleme konusunda iddialarda bulunurken yukarıda belirtilen vaka seçim kriterlerini dikkate almalı ve uygun şekilde vaka seçimlerini gerektirmelidir.

Karşılaştırmalı vaka analizleri üzerine genel değerlendirmeler sunduktan sonra John Stuart Mill’in farklılık ve benzerlik yöntemlerinden bahsetmek gerekir. ‘Farklılık Yöntemi (Method of Difference) araştırmacının bağımlı değişkenin farklı olduğu en benzer vakaları seçtiği araştırma tasarımıdır. Bu nedenle aynı zamanda “Farklı Sonuç Doğuran En Benzer-FSEB” (Most Similar with Different Outcome-MSDO) olarak da bilinmektedir. Bu tasarımda araştırmacı bağımlı değişkenin farklı olduğunu ancak potansiyel nedenler (bağımsız değişkenler) bakımından benzerlik gösteren vakalar seçmektedir. Tablo 1’de görüldüğü gibi iki vaka bağlam ve potansiyel sebepler (bağımsız değişkenler) bakımından birbirine çok benzemektedir. Ancak Vaka 1’de X oluşurken Vaka 2’de oluşmamıştır. İki vaka arasındaki tek farklılık ‘b’ değişkenidir. ‘b’ bulunduğu ‘X’ oluşurken bulunmadığında ise oluşmamaktadır. Bu nedenle X’i oluşturan faktörün ‘b’ olduğu ampirik olarak anlaşılmaktadır. Bu durum ‘b’nin bulunmaması halinde ‘X’in de kesin olarak bulunmayacağını tespit etmektedir. Örneğin, Gezi Parkı eylemleri ile Hevsel Bahçeleri eylemlerini karşılaştırdığımızı düşünelim. Her ikisi de çevresel bir eylem olarak başlamıştır. Ancak biri geniş çaplı bir toplumsal harekete dönüşürken diğeri dönüşmemiştir. Sonuçlar farklı olmakla birlikte potansiyel sebepler benzerlik taşımaktadır. Burada araştırmacılar benzemeyen değişkeni tespit eder ve bağımlı değişkenin bu değişkenden kaynaklandığını ampirik olarak ortaya koyabilir. Diğer bir deyişle araştırmacı nedensel etkiyi ortaya koyabilir, yani bağımlı değişkeni etkileyen faktörün ‘ne’ olduğunu anlayabilir. Bu yöntemi George (1979) “kontrollü karşılaştırma” olarak adlandırılırken yöntem literatüründe daha geniş adlandırılış biçimi ise “En Benzer Sistemler Tasarımı”dır (Most Similar Systems Design-MSSD). Ancak bu örnekte a, c ve d’nin de Y’nin

sebebi olabileceğini dikkate almak gerekmektedir. Bu durum ancak yeni bir farklılık yöntemi uygulanarak test edilebilir. Bu durumda örneğin sadece ‘a’nın değişkenlik gösterip diğerlerinin sabit tutulduğu vakalar seçilmelidir.

Bu yöntem Türkiye’deki uluslararası ilişkiler literatüründen verilebilecek önemli bir örnek Ahmet Kuru (2011) tarafından kaleme alınan ‘Pasif ve Dışlayıcı Laiklik: ABD, Fransa ve Türkiye’ başlıklı eserdir. Bu eserde yazar laiklik ile hoşgörülü devlet politikaları arasındaki ilişkiyi incelemiştir ve laiklik benimsemesine rağmen ve dine hoşgörülü devlet olarak ABD, kısıtlayıcı olarak da Fransa ve Türkiye’yi karşılaştırmaya karar vermiştir. Araştırma sonucunda yazar ‘aktif’ ve ‘pasif’ laiklik arasında bir ayırım ortaya koymuş ve bağımlı değişkende farklılık yaratan (hoşgörülü ya da kısıtlayıcı) olmanın belirleyici bağımlı değişkeninin laikliğin aktif ya da pasif olması ile ilişkili olduğunu göstermiştir.

Tablo 1. Farklılık Yöntemi (Method of Difference)

Vakalar	Bağımsız Değişkenler	Bağımlı Değişken
Vaka 1	Bağlam A (a,b,c,d)	Sonuç X
Vaka 2	Bağlam A (a,c,d)	Sonuç Y

Bu yöntemde en benzer vakaların seçilmesindeki temel sebep dış faktörleri mümkün olduğu kadar kontrol altına almaktır (Bkz. Bartolini, 1993: 134). Ancak yöntem literatüründe tüm değişkenlerin kontrol edilmesinin zorluğuna dikkat çekilerek bu yöntemin zayıflıkları vurgulanmaktadır. Bu zayıflık özellikle uluslararası ilişkiler alanı için önemlidir. Nitekim uluslararası ilişkiler alanında devletlerarası ilişkiler ve bu ilişkilerin doğurduğu toplumsal olaylar konu edilmektedir. Uluslararası sistemdeki devletlerin sayıca az olması nedeniyle tüm bağımsız değişkenlerin kontrol edilmesi mümkün olmadığı vurgulanmaktadır (Bkz. Peters, 1998: 38-39, Anckar, 2008: 390). Lijphart (1971: 685) bu eleştiriyi özellikle “az sayıda vaka ve çok sayıda bağımsız değişken” bulunması durumuna dikkat çekmekte ve çok fazla bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni etkilediği durumlarda az sayıda vaka ile çalışmanın nedensel etki değerlendirmesi yapmayı mümkün kılmadığını ileri sürmektedir.

Tablo 2. Farklılık Yöntemi Örnek 1

Vakalar	İthalat (Bağımsız Değişken 1)	Muhafazakarlık (Bağımsız Değişken 2)	Refah Harcaması
Vaka 1	Düşük	Düşük	Düşük
Vaka 2	Yüksek	Yüksek	Yüksek

Örneğin, ülkelerin hangi durumlarda refah harcamalarını artırdığına ilişkin bir araştırma tasarlayalım ve literatürde belirlenen bağımsız değişkenlerin ‘ithalat’ ve ‘muhafazakarlık’ olduğunu düşünelim. Tablo 2’de verilen örnek ampirik olarak gelişmemiştir. Çünkü bu tür bir vaka tercihinde araştırmacı refah harcamalarını etkileyen faktörün ithalat mı yoksa muhafazakarlık mı olduğunu saptayamaz. Bu durum tam olarak Lijphart’ın (1971) eleştirisine denk düşmektedir ve ölçülmeye çalışılan bağımsız değişken sayısına göre yeterli vakanın bulunmadığını göstermektedir. Bağımsız değişkenlerin çok fazla çeşitlendiği bu tür durumlarda araştırmacı ya daha fazla vaka seçip karşılaştırmalıdır ya da ölçmeye çalıştığı bağımsız değişkenlerin sayısını sınırlamalıdır.

‘Benzerlik Yöntemi’ (Method of Agreement) ise iki ya da daha fazla vaka karşılaştırmak üzere seçilirken bağımsız değişkenlerin farklılık, bağımlı değişkenin ise benzerlik gösterdiği vakalara odaklanması durumunu yansıtmaktadır. Bu tür karşılaştırmada araştırmacının hedefi bağımlı değişkenin nedenini anlamak için o bağımlı değişkenin gerçekleştiği farklı vakaları mercek altına almaktır. Bu nedenle bu yöntem aynı zamanda “Aynı Sonucu Doğuran en Farklı-ASEF” (Most Different with the Same Outcome-MDSO) (Bkz. Bennet 2004: 30) ya da “En Farklı Sistemler Tasarımı-EFST” (Most Different Systems Design-MDSO) (Przeworski ve Teune, 1970) olarak anılmaktadır. Bu yöntemde benimsenen strateji seçilen vakaların birbirlerinden çok farklı olmakla birlikte aynı sonucu üretmesidir. Sonuç, yani bağımsız değişken ise bu farklılıklarla değil, birbirlerinden farklı vakalardaki tek ya da az sayıda benzerlik ile açıklanabilir. Araştırmacılar tek bir bulguyu birbirlerinden farklı sistemlerde test edip onaylamaktadır. Tek bir değişkenin birbirinden farklı çok sayıda vakada test edilmesi ise Lijphart’ın “az sayıda vaka ve çok fazla bağımsız değişken” olması durumunda araştırmacının geçerliliğini riske atması eleştirisini bertaraf etmektedir (Anckar 2008).

Tablo 3. Benzerlik Yöntemi (Method of Agreement)

Vakalar	Bağımsız Değişkenler	Bağımlı Değişken
Vaka 1	Bağlam A (a,b,f,g)	Sonuç X
Vaka 2	Bağlam B (a,c,d,e)	Sonuç X
Karşılgusal (Counterfactual)	Bağlam C (b)	Sonuç: X değil

Tablo 3’de özetlendiği gibi Vaka 1 ve Vaka 2 birbirlerinden dramatik bir şekilde farklıdır. Ancak her ikisinde de aynı sonuç oluşmuştur. Her iki vakada da ortak olan tek bağımsız değişken ‘a’dır. Bu yöntemin bulguları bize ‘a’ değişkeninin ‘X’ sonucunu oluşturmada etkili olduğunu göstermektedir. Bu durumda diğer tüm değişkenler elenebilir (b,c,d,e,f,g). ‘X’i oluşturan nedenin kesin olarak ‘a’ olduğunu tesis etmek için ise ‘a’nın değişkenlik gösterdiği yeni vakalarda test edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu yöntem literatürde aynı zamanda eleme yöntemi olarak da bilinmektedir.

Türkiye merkezli akademik çevrelerde bu yöntemler pek kullanılmamıştır. Ancak çok yakın bir tarihte Memişoğlu ve Yavçan (2020) tarafından kaleme alınan ve Türkiye’deki göçmen ve mülteci entegrasyon politikalarını inceleyen çalışma EFST’ni benimsemiştir. Bu çalışmada yazarlar hem Türkiye’de hem de yurtdışında göçmen ve mülteci entegrasyonuna ilişkin literatürdeki boşlukları ortaya koymakta ve bir yandan bu politikalara getirilen açıklamalarda devlet merkezli bakış açısının hâkim olmasını, yerel düzeye odaklanan çalışmalarda da ulusal hükümetlerin ideolojik benzerliklerine odaklanılmasını eleştirmektedir. Yazarlar yerel düzeydeki politika uygulamalarının çeşitliliğine dikkat çekerek bu uygulamaların ulusal seviyedeki faktörlere göre entegrasyon için daha belirleyici olduğunu savunmakta ve ‘yerele dönüşüm’ olarak tanımladıkları literatüre katkı sunmak için İstanbul’da entegrasyona yönelik mültecilere ev sahipliği yapan iki belediyeyi (Sultanbeyli ve Şişli) incelemektedir. Yazarlara göre bu iki vaka ideolojik bağlılık, gelir seviyeleri ve seçmen tabanı bakımından farklılık göstermesine rağmen göçmenlerin entegrasyonuna yönelik politika geliştirme ve uygulama konusunda benzerlik göstermektedir. Böylelikle yazarlar EFST uygulamış, yukarıda anılan bağımsız değişkenler bakımından farklı vaka seçerek ortak yönlerinin ne olduğunu incelemiş ve sonuçta vakalar birbirinden çok farklı olmasına rağmen her iki vakada da ortak olarak ‘çok katmanlı ağların’ mevcut olduğunu ve benzer politika çıktılarını oluşturan temel değişkenin bu olduğunu saptamıştır. Böylelikle diğer tüm bağımsız değişkenlerin elenmesi mümkün olmuştur. Ancak yeni bağımsız değişkenin de yeni vakalarda test edilmesi gerekmektedir. Kavram kargaşasını önlemek için aynı anlama gelen karşılaştırmalı yöntemleri aşağıdaki gibi özetleyebiliriz.

Tablo 4. Karşılaştırmalı Yöntemler ve Eş Anlamları (yazar tarafından oluşturulmuştur)

Yöntem	Kısa	Yöntem	Kısa
Farklılık Yöntemi (<i>Method of Difference</i>)	FY (<i>MoD</i>)	Benzerlik Yöntemi (<i>Method of Agreement</i>)	BY (<i>MoA</i>)
Farklı Sonuç Doğuran En Benzer (<i>Most Similar with Different Outcome</i>)	FSEB (<i>MSDO</i>)	Aynı Sonucu Doğuran en Farklı (<i>Most Different with the Same Outcome</i>)	ASEF (<i>MDSO</i>)
En Benzer Sistemler Tasarımı (<i>Most Similar Systems Design</i>)	EBST (<i>MSSD</i>)	En Farklı Sistemler Tasarımı (<i>Most Different Systems Design</i>)	EFST (<i>MSSD</i>)
En Benzerler Tasarımı (<i>Most Similar Design</i>)	EBT (<i>MSD</i>)	En Farklılar Tasarımı (<i>Most Dissimilar Design</i>)-eleme yöntemi	EFT (<i>MDD</i>)
Kontrollü Karşılaştırma		Eleme Yöntemi	

Eğer karşılaştırma için uygun vaka mevcut değilse araştırmacılar karşılgusal vaka (counterfactual case) geliştirebilir. Karşılgusal vaka varsayım yapmak olarak özetlenebilir (Fearon, 1991). Örneğin Tablo 3’deki örnekte ‘a’nın olmadığı durumda sonuç ne olurdu şeklinde bir varsayım yapılmıştır ve sonucun X olmayacağı öngörüsünde bulunulmuştur. Ancak bu öngörü test edilmeye tabiidir. Bu tür karşılgusallar ise ancak araştırmacının vaka ve vakadaki koşullar tam olarak hâkim olduğu durumda geliştirilmelidir.

3.2.Vaka-İçi Karşılaştırma Yoluyla Nedensel Süreci Belirleme: Süreç İzleme ve Nirengi

Vakalar-arası karşılaştırmada (karşılaştırmalı vaka analizlerinde) değişkenler arasındaki ilişki ve bağımlı değişkene etki eden faktörün 'ne' olduğu tespit edilir. Neden-sonuç ilişkisi kurmak, diğer bir deyişle 'nasıl' sorusunu cevaplamak için ise 'vaka-İçi analiz' gerekmektedir. Nedensel süreci anlamak için i) nedenin sonuçtan önce oluşması, ii) neden ve sonuç arasında düzenli bir ilişki olması, iii) neden ve sonucun birbirine bir süreç ile bağlı olması gerekmektedir (Rohlfing, 2012). Gündelik hayattan bir örnek vermek gerekirse 'sigara içmek kansere sebep olur' hipotezinden hareket edebiliriz. Bu hipotezde nedensel bir süreçten bahsetmek için kişinin i) kanser olmadan önce sigara içiyor olması, ii) sigara içen kişi oranı arttıkça kanser oranının artması, iii) sigara içme ile kanser olma arasında bir süreç olması gerekir. Bu süreç hastalığın oluşma sürecidir ve neden-sonuç ilişkisi kurmanın kritik bir aşamasını temsil eder. Nitekim bu sürecin sonunda kanser olmanın sigara içme arzusu tetiklemesi, yani neden-sonuç ilişkisinin araştırmacının öngördüğü yönün tersine işlemesi de söz konusu olabilir.

Nedensel süreci işletebilmek için bu bölümde vaka-İçi analizde farklı veri setlerini üçgenleme (nirengi) ve süreç izleme teknikleri önemlidir. 'Veri üçgenlemesi' (data triangulation), diğer adıyla 'nirengi' bir aynı olgu etrafında farklı tekniklerle veri toplanmasını ve bulguların veriler arasında karşılaştırılıp çapraz kontrol yapılmasını ifade etmektedir (Işık ve Semerci, 2019, Çakmak ve Bilişli, 2019). Bu şekilde araştırmacı verilerin güvenilirliğine ilişkin endişeleri ortadan kaldırabilir. Örneğin, Fransa'nın dış politika analizinin bir parçası olarak ticari iş birlikleri inceleyen bir araştırmacı bir yandan Fransa'nın imzaladığı ticaret anlaşmalarının analiz yapıp, diğer yandan Ticaret Bakanlığı üzerinden ticaret hacimlerini inceler ve bu verileri elit mülakatları ile desteklerse üçgenleme yapmış olur. Benzer şekilde AB'nin aday ülkelerdeki toplumsal cinsiyet eşitliğine nasıl etki ettiğini inceleyen bir araştırmacı yasal mevzuatları incelemenin ötesine geçip uygulamayı da tespit etmek için mahkeme kararlarına bakabilir ve bir süre çalışılan ülkede katılımcı gözlem yaparak ya da cinsiyet eşitliği konularında uzman sivil toplum kuruluşlarıyla görüşmeler yaparak üçgenleyebilir.

Nirengi konusunu daha iyi anlayabilmek için farklı gözlem türlerini incelemekte fayda vardır. Yöntem literatürü veri-seti gözlemlerini (data-set observations) nedensel-süreç gözlemlerinden (causal-process observations) ayırmaktadır. Veri-seti gözlemleri belirli bir değişken kümesi üzerinde toplanan ve vakalar arası karşılaştırılabilen standartlaşmış gözlemlerdir. Örneğin, OECD ülkeleri için 1980'den 2000'e refah harcamaları, cinsiyet eşitliği endeksi, küresel barış endeksi, Gayri Safi Milli Hasıla gibi veriler her ülke için sistematik olarak aynı şekilde veri toplanmasıyla oluşturulduğundan veri-seti gözlemlerine örnektir. Nedensel-süreç gözlemleri ise bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki bağlantıya ışık tutan standartlaştırılmamış bilgi parçalarını temsil etmektedir. Örneğin, bir siyasetçinin bir siyasi sürecin başlangıcında araya girerek yaptığı açıklama ve sürecin sonunda birincil bir kaynaktan bir açıklama nedensel-süreç gözlemlerine verilebilecek iki örneği temsil etmektedir. Bu tür gözlemler nedensel-süreç gözlemleri için önemli önemli tamamlayıcılardır (Collier vd., 2004, Seawright and Collier, 2004: 283). Bu nedenle uluslararası ilişkiler alanında yapılan araştırmalarda veri-seti gözlemleri ile nedensel-süreç gözlemlerinin bir arada kullanılması üçgenleme yapılmakta olduğunu ortaya koymakta ve bulguların güvenilirliğini yükseltmek için eşsiz fırsatlar sunmaktadır.

Nirengi tekniği ayrıca 'süreç izleme' yapabilmek için de önemlidir. George ve Bennet'e (2005: 206) göre süreç izleme "bir bağımsız değişken (neden) ile bağımlı değişkenin sonucu arasına giren nedensel süreci- nedensel zincir ve nedensel mekanizma- belirlemeye çalışır". Süreç izleme aynı zamanda desen eşleştirme (pattern-matching) (Yin, 2009), ya da anlatılar (narratives) (Sandelowski, 1991, Abell, 2004) olarak da kavramsallaştırılmaktadır. Süreç izleme ya da 'nedensel süreç izleme' tekniği belirli bir sonucu ve bu sonucu mümkün kılan nedensel koşullara ve mekanizmalara odaklandığı için 'neden' ve 'nasıl' sorularını yanıtlamak için elverişlidir. Sonuç odaklı olan bu tekniği işleten bir araştırmacı bir sonucun birçok ve karmaşık nedenleri ile ilgilenirken bu nedenin etkileri ile ilgilenmemektedir (Mahoney, 2015). Diğer bir deyişle süreç izleme yönteminde "neden bu sonuç oldu?" sorusunun cevabı aranmakta ve bu nedensel faktörlerin 'nasıl' olduğunu ayrıntılı olarak göstermek için nedensel koşullar ve mekanizmalar arasındaki sıralı ve durumsal etkileşimin ortaya çıkartılması amaçlanmaktadır (Blatter ve Haverland, 2014).

Süreç izleme modeli analitik bir yaklaşımdır. Ancak bağımlı ve bağımsız değişkenlere bağlanmadan kendi başına kullanılması araştırmacının hikâye anlatımı ve gazetecilik ile özdeşleştirilmesini ve bilimsel niteliğinin

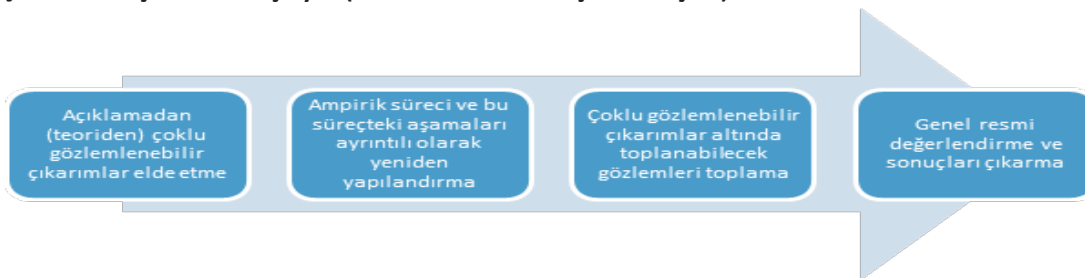
sorgulanarak değersizleştirilmesini sağlayacaktır. Bu nedenle 'süreç izleme' tekniğinin net bir şekilde tanımlanmış ve test edilmiş bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında ilişki kurmak olarak algılanması önemlidir. Bu nedenle süreç izleme yöntemi işletilirken teoriden hareket etmek ve kendi başına hikâye anlatımı yerine teori testinin sonucunda elde edilen değişkenler arasındaki hikâyeyi örmek olmalıdır (Beach ve Rohlfing, 2018). Ayrıca bu değişkenler arasında nedensel bir bağ kurabilmek için değişkenlerin gözlemlenebilir olması gerekmektedir. Her değişken gözlemlenemediği için araştırmacıların bağımlı ve bağımsız değişkenleri 'çoklu gözlemlenebilir çıkarımlar'a dönüştürmesi gerekmektedir (Rohlfing, 2013). Örneğin bir araştırmada araştırmacının ilgilendiği konunun ülkelerin iç kaynak paylaşımlarının dış ilişkilerinde ikili taraflılık benimsemesinde etkili olduğu hipotezinden hareket ettiğimizi düşünelim. Bağımsız değişken 'kaynak paylaşımı' bağımlı değişken ise 'ikili ilişkilerdir'. Görüldüğü gibi bağımsız değişken (kaynak paylaşımı) gözlemlenebilir bir olay değildir. Bu nedenle araştırmacının nedeni sonuca bağlaması mümkün görünmemektedir. Tam da bu sebeple araştırmacı çoklu gözlemlenebilir çıkarımlar oluşturmalıdır. Bu çıkarımlar şunlar olabilir: i) İhracatçıların gelir elde etme beklentileri nedeniyle liberalleşme amacıyla lobi yapmaları, ii) yerli üreticilerin gelir kaybı endişesi nedeniyle liberalleşmeye karşı lobi kurması, iii) siyasetçilerin üreticiler ile toplantılar yapıp üreticilerin tercihlerini anlamaya çalışması, iv) liberalleşmeden kaybeden üreticilere sübvansiyon verilmesi v) politikacıların, ihracatçıların yararına olacak şekilde yabancı ülkeler tarafından gümrük vergisi kesintileri konusunda ısrar etmeleri, vi) politikacıların yerli üreticiler için göze çarpan tarifelerde taviz vermekten kaçınmaları. Bu sürecin önceden kuramsallaştırılabilecek kaba bir ampirik tasviri şu şekilde olacaktır: a) hükümetin iş birliği yapmayı hedeflediğini duyurması, b) lobicilik, c) siyasi bir tepki ve d) iki taraflılık. Ancak bu açıklama için faydalı bir süreç değildir. Bunun yerine anlaşmaya giden süreçte yukarıda belirtildiği gibi gözlemlenebilir çıkarımlar araştırılabilir.

Süreç izleme olayların oluş sırasını izleyerek de gerçekleştirilebilir. Örneğin, bir araştırmacı 1860 yılında Napolyon'un Fransa'daki geleneksel ekonomik korumacılık nedeniyle Birleşik Krallık ile ikili müzakerelere girme konusunda isteksiz olduğunu gözlemlemiştir. Bu gözlem ise olayların oluş sırasına bağlıdır. Örneğin araştırmacı Napolyon'un ilk olarak Birleşik Krallık'tan bir temsilci ile gayri-resmi bir görüşme gerçekleştirdiğini ve bu görüşme sırasında ikili iş birliği yapmaya karar verdiğini iddia etmektedir. Ancak Fransa'daki korumacılıktan hala endişe ettiği için bu müzakereleri gizli tutmuştur ve belli bir ilerleme kaydettikten sonra kamuoyu ve kabinesindeki korumacı bakanları bilgilendirmiştir. Bu durum Napolyon'un 'kaynak paylaşımı' konusundaki endişelerini gözler önüne sermektedir. Ancak araştırmacının araştırmanın başından tüm ampirik süreçleri teorikleştirmesi beklenemez. Bu nedenle süreç izlemenin tündengelimli kuramlaştırma ve tümevarımlı süreç izlemenin bir karışımı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Örneğin 'ithalat arttıkça refah harcamaları düşer' hipotezini düşünelim. Bu hipotezde ithalatın daha düşük refah harcamasını nasıl oluşturduğuna ilişkin bir nedensel dizgi şu şekilde olabilir:

yüksek ithalat --> yerli şirketlere artan baskı --> devletin şirketler üzerindeki baskıyı azaltmak için kurumlar vergisini düşürmesi --> vergi reformundan kaynaklı düşük devlet geliri --> daha düşük harcama ile telafi etme

Bu nedensel süreçte, aktör motivasyonlarının önemli rol oynadığı çünkü politikacıların artan işsizliği önlemek amacıyla kurumlar vergilerini düşürdükleri ve harcamaları kısıtıkları görülmektedir. Bu tür bir süreç takibinin yapılması için bağımlı ve bağımsız değişkenler gözlemlenebilir çıkarımlara dönüştürülmektedir (Rohlfing, 2013). Bu örnekteki gözlemlenebilir çıkarımlar ise politikacıların eylemleri ve söylemleridir. Kısacası süreç takibi yönteminde araştırmacı aşağıdaki adımları izlemelidir:

Şekil 1. Süreç Takibinin İşleyici (Yazar tarafından oluşturulmuştur)

Teori inşa eden vaka çalışmalarında bir teoriden hareket edilmediği için birinci aşama gerçekleştirilemeyecektir. Bu nedenle bu tür vaka çalışmalarında ikinci aşamadan başlamak gerekmektedir. Şekil 1’de görüldüğü gibi süreç izleme soruları farklı açılardan ve farklı veriler üzerinden değerlendirmeyi gerektirmektedir. Bu nedenle süreç izleme yönteminde bir çeşit üçgenleme yapıldığını söylemek de yanlış olmayacaktır. Tüm nedensel süreçlerin gözlemlenmesine imkân veren bu teknik gözden kaçan bağımsız değişkenlerin yakalanabilmesi için fırsatlar sunmaktadır. Nitekim yukarıda örnek olarak verilen ‘ithalat arttıkça refah harcamaları düşer’ hipotezini test etmek ve refah harcamaları ile ithalat arasındaki bağı kurmak için izlenen yolda ortaya çıkan ‘aktör motivasyonları’ teorik olarak ön görülemeyen ancak süreç izleme sırasında ortaya çıkan bir değişkendir. Ne kadar çok gözlem yapılırsa o kadar sağlıklı sonuçlar elde edilecektir. Ancak gözlemlerin çoklu olması Lijphart’ın “az sayıda vaka ve çok fazla bağımsız değişken” eleştirisini bertaraf etmemektedir. Buradaki gözlemler her bir bağımsız değişkeni ölçmeye yarayan gözlemlerdir ve ayrı vakalar olarak algılanmamalıdır. Sonuç olarak Lijphart’ın eleştirisini bertaraf etmenin tek yolu vakalar-arası karşılaştırma sayısını, yani çalışılan vaka sayısını artırmaktır.

Nedensel süreci tespit etmek için “gerekli” (necessary), “yeterli” (sufficient) ve “aile benzerliği” (family resemblance) kavramlarını tanımak önemlidir (Bkz Goertz, 2006). Bağımlı ve bağımsız değişkenleri sistematik hale getiren bu kavramlar nedensel süreci tesis etmeyi kolaylaştırmaktadır ve araştırmacıları farklı verilerin ağırlıkları üzerinde düşünmeye teşvik etmektedir. ‘Gerekli’ kavramını çok taraflılık örneği üzerinden anlatabiliriz. Ruggie’ye (1992) çok taraflılık, devletler arasındaki bölünmezlik ve yaygın karşılıklılık ilkesine bağlılık temelinde üç veya daha fazla devlet arasındaki ilişkileri koordine eden kurumsal bir biçimdir. Bu durumda şöyle bir fonksiyon kurulacaktır:

Çok taraflılık = üç ya da daha fazla devlet * bölünmezlik * karşılıklılık

Burada ‘*’ Türkçedeki ‘ve’ bağlacına karşılık gelmektedir. Dolayısıyla çok taraflılık olması için yukarıda verilen üç koşulun aynı anda bulunması gerekmektedir. Bu koşulları ayrıca düşüncece olursak ‘üç ya da daha fazla devlet’ olması ‘gerekli’ bir koşulu temsil etmektedir. Ancak çok taraflılık oluşması için ‘üç ya da daha fazla devletin olması’ ‘yeterli’ değildir. Ancak ‘üç ya da daha fazla devlet’ olmadan çok taraflılık kurulamayacağı için ‘gerekli’ bir koşuldur. Benzer şekilde ‘bölünmezlik’ koşulunun tek başına bulunması da ‘yeterli’ değildir, ancak ‘gerekli’dir. Yukarıda verilen iki koşulun bir arada olması (ör: üç ya da daha fazla devlet * bölünmezlik) da ‘gerekli’ ancak ‘yeterli’ değildir. Verilen üç koşul ‘birlikte yeterli’ koşulları oluşturmaktadır. Bu denklemde görülen her bir bağımsız değişkenin ağırlığı çok taraflılık oluşması için ‘yeterli’ olmamaktadır. Dolayısıyla ağırlığının çok yüksek olmadığını düşünmek gerekmektedir. Ancak üç faktör bir arada olursa çok taraflılık oluşmaktadır.

Aile benzerliği kavramını ise hükümet feshi kavramı ile açıklayalım. Laver’e (2003) hükümet feshi şu koşullarda gerçekleşir: i) seçim yapılması, ii) Başbakan değişikliği, iii) kabinenin partizan yapısında değişiklik veya iv) devlet başkanının hükümetin istifasını kabul etmesi. Bu tanım fonksiyon olarak şu şekilde görülür:

Hükümetin feshi = seçim + Başbakan değişikliği + partizan kompozisyon değişikliği + kabul edilen istifa

Burada ‘+’ ifadesi Türkçedeki ‘veya’ bağlacına karşılık gelmektedir. Bu durumda yukarıda belirtilen dört koşuldan herhangi bir tanesinin bulunması hükümetin feshi için ‘yeterli’dir. Her bir koşul ‘gerekli’ değildir. Örneğin hükümetin feshi için Başbakan değişikliği ‘gerekli’ değildir ancak ‘yeterli’dir. Diğer bir deyişle hükümetin feshi Başbakan değişikliği olmadan da gerçekleşebilir. Ayrıca yukarıdaki koşulların iki ya da daha fazlasının birlikte olması da ‘gerekli’ değildir. Tek bir koşulun bulunması ‘yeterli’dir. Bu durumda yukarıdaki bağımsız değişkenlerin her birinin ağırlığının yüksek olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim herhangi biri ‘tek başına’ dahi bulursa bağımlı değişkende etki yaratabilmektedir.

Araştırmada nedensel-süreci kurmak için gerekli ve yeterli koşullar bir arada olabilir. Yeterli ve gerekli koşullar bağımlı ve bağımsız değişkenlerin operasyonel yani ölçülebilir/gözlemlenebilir hale getirilmesine imkân sağlar. Gündelik hayattan bir örnek vermek gerekirse, bir kişinin sağlıklı olması, kanser ya da HIV gibi ciddi bir hastalık taşımamasına bağlıdır. Eğer bir kişi bu hastalıklardan birini taşıyorsa doğal olarak bu kişiyi ‘sağıksız’ olarak nitelendirmemiz gerekir ve bu kişiyi diğer hastalıkları taşımadığı için ‘sağlıklı’ olarak nitelendiremeyiz. Benzer şekilde, sivil özgürlükler tanımayan bir ülke, bir demokrasinin diğer tüm kriterlerini karşılansa bile çoğunlukla demokratik ya da benzer bir şekilde tanımlanamaz. Bu durumda ‘ve’ ile nitelendirdiğimiz ‘gerekli’ özellikler

bağımlı değişkende etki doğurmak için olması gereken minimum özellikleri temsil etmektedir. 'Yeterli' koşullar ise bir vakaya maksimum puanı vermektedir. Yukarıda sağlıklı ilgili verdiğimiz örneğin tam tersini düşünelim. Bir kişinin HIV ya da kanser gibi ciddi bir hastalığının olması kişinin hasta olduğunu göstermektedir. Bir kişi, bu hastalıklardan bir tanesine sahipse bu kişi için hasta tanımı yapmamız gerekmektedir. Bu tür bir durumda bu kişi için, belirtilen hastalıktan sadece bir tanesini taşısa ve diğerlerini taşımasa bile 'biraz hasta' ya da 'kısmen hasta' ifadeleri kullanılmaz. Bu nedenle maksimum puanı vermek yani bu kişiyi hasta olarak nitelendirmek gerekmektedir.

Yeterli ve gerekli koşullar kavramlarını demokratik barış teorisi ile örnekleyebiliriz. Hatırlanacağı üzere demokratik barış teorisi demokratik olan ülkelerin birbirleriyle savaşmayacağını iddia etmektedir. Bu durumda iki ülkenin demokratik olması aralarında barışçıl ilişkiler kurmaları için yeterlidir (Barış = iki ülkenin birden demokratik olması). Aynı hipotezi tersinden oluşturacak olursak demokratik olma koşulu yerine gelmeden barışın olmayacağını ifade etmektedir. Bu durumda şu hipotezi kurabiliriz: 'savaşın oluşması için ülkelerden en az birinin demokratik olmaması gerekir' (Savaş = iki ülkeden birinin demokratik olmaması + iki ülkenin birden demokratik olmaması). Dolayısıyla savaş gözlemleyebileceğimiz durum bu fonksiyonda da belirtildiği gibi 'iki ülkenin birden demokratik olmaması' veya 'iki ülkeden birinin demokratik olmaması'na bağlıdır. Sadece bir ülkenin demokratik olmaması tek başına savaşın oluşması için yeterlidir. Elbette ki bu açıklama demokratik olmayan ülkelerde sürekli savaş olduğu şeklinde okunmamalıdır (Levy ve Goertz, 2007).

Gerekli ve yeterli koşullar kavramının bir arada kullanıldığı durumlar da bulunmaktadır. Örnek olarak şu hipotezi inceleyebiliriz: 'İktidarda bir sol parti bulunması (X1) ve ekonomik resesyon olması (X2) veya muhafazakâr bir partinin iktidarda olması (X3) durumunda kamu harcamalarını düşmektedir'. Bu durum fonksiyonel olarak şu şekilde gösterilir: kamu harcamalarının düşmesi = iktidarda bir sol parti * ekonomik resesyon + iktidarda muhafazakâr bir parti. Bu fonksiyondan anlaşılacağı gibi iktidarda muhafazakâr partinin olması kamu harcamalarının düşmesi için tek başına yeterlidir. Alternatif olarak kamu harcamalarının düşmesi iktidarda bir sol parti olması 've' ekonomik resesyonun olmasına bağlıdır. Diğer bir deyişle ilk iki değişken birlikte olduğunda, üçüncü değişkene eşdeğer bir etki doğurabilmektedir.

Süreç izlemenin genel mantığı Van Evera'nın (1997: 31-32) ortaya koyduğu dört test ile anlatılabilir. Bu testler iki kritere göre sınıflandırılmıştır: i) testi başarı ile geçmek nedensel bir bağ kurmak için gerekli mi? ii) testi başarı ile geçmek nedensel bir bağ kurmak için yeterli mi? Ayrıca bu kriterler alternatif ve karşıt hipotezler için de çıkarımlar yapmayı mümkün kılmaktadır. Türkçe bir literatürde daha önce yer almayan bu testler Tablo 5'de özetlendiği gibi: 1) rüzgârda saman testi, 2) çember testi, 3) dumanlı tabanca testi ve 4) çifte kararlı testtir.

Rüzgârda saman testleri bir hipotezin inandırıcılığını artırabilir veya bu hipotez hakkında şüpheler uyandırabilir, ancak kendi başlarına belirleyici değildirler. Bir hipotezi desteklemek ya da çürütmek için ne yeterli ne de gerekli bir kriter sağlayabilir ve rakip hipotezler için hiçbir çıkarımları yoktur. Örneğin AB'ye adaylığı resmi olarak tanınan bir ülkede bu tanınmanın arkasından yakın bir tarihte demokratik hak ve özgürlükler yönünde bir reforma gidildiğini düşünelim. Bu durumda yapılan reformların AB etkisiyle gerçekleştiğine ilişkin varsayımımız güçlenecektir. Ancak bu durum kesin olarak AB'nin iç politika değişiminde etkili olduğu sonucunu vermeyecektir. Bu anlamda, rüzgârda saman testleri hipotezi doğrulamak için ne gerekli ne de yeterli bir koşulu oluşturur ve bu tipolojideki dört testin en zayıflarıdır. Yine de hipotezin inandırıcılığını artırabileceği için araştırmamanın önemli bir parçasını oluştururlar. Dumanlı tabanca testleri de benzer şekilde çıkarım elde etmesi zor olan testlerdir. Bu testteki mantık cinayette bir şüphelinin elinde yeni ateşlenmiş (dumanlı) bir silahla yakalanması durumunun incelenmesidir. Elbette ki bu tür bir delil cinayet gizimini çözmek için bu güçlü bir veri sunmaktadır. Dolayısıyla bu testler belirli bir hipotezi güçlü bir şekilde desteklemektedir. Dumanlı tabanca testine örnek olarak AB koşulluluğunun Türkiye'deki demokratikleşme reformlarının uygulanması üzerindeki etkisini incelediğimiz bir hipotezin düşünelim. Bu hipotezin AB'nin koşulluluğunun düşmesi ile birlikte Türkiye'nin demokratikleşme sürecinde gerileme yaşanacağını ifade edelim. Burada AB koşulluluğu bağımsız Türkiye'deki demokratikleşme süreci ise bağımlı değişkendir. Bağımsız değişkenden çoklu gözlemlenebilir çıkarımlar elde etmemiz gerekecektir. 2011 yılındaki Suriyeli mülteci krizi AB koşulluluğunu düşüren bir faktör olarak değerlendirilebilir. Bu durumda AB'nin mültecilerin AB sınırları içine girmesinden güvenlik endişesi duyduğu, bu nedenle AB'nin mültecileri Türkiye'de tutmak için Türkiye'ye yönelik koşulluluğunu düşürdüğünü düşünebiliriz. Bu durum AB koşulluluğunun

zayıflamasının Türkiye’deki geri giden demokratikleşme sürecini açıklamak için güçlü bir veri sunmaktadır. Ancak kesin olarak AB koşulluluğundaki değişimin bu etkiyi yarattığını söylemek doğru olmayacaktır. Dumanlı tabanca testleri hipotezi onaylamak için yeterli ancak gerekli olmayan koşullar ortaya koyarlar. Ne rüzgârda saman testi ne de dumanlı tabanca testi rakip hipotezler için çıkarımlar yapmazlar.

Çember testleri daha zorlu bir çıkarım içerir. Bu testler bir hipotez için doğrudan destek sağlayamazlar da bir hipotezi ortadan kaldırabilir. Böylece açıklamayı kabul etmek için yeterli bir ölçüt sağlamazken, gerekli bir ölçütü oluştururlar. Bir hipotezin değerlendirilmeye devam edilmesi için “çemberden atlaması” gerekir, ancak bir çember testini geçmedeki başarı, hipotezi onaylamaz. Aynı örnek üzerinden gidecek olursak, AB’nin koşulluluğunun Türkiye’deki demokratikleşme sürecindeki etkisini ölçmek için AB’nin koşulluluğunun bulunması gerekir. Demokratikleşmenin ileri seviyede olduğu bir dönemde AB koşulluluğunun artmış olması çember testini geçmeyi sağlar. Eğer çember testini geçemez ise hipotez değerlendirmede kalmaz. Bu örnekte AB koşulluluğu artmasına rağmen Türkiye’nin demokratikleşme düzeyinde bir geri gidişin söz konusu olması AB koşulluluğunun etkisi olmadığı şeklinde okunmalıdır. Ancak AB koşulluluğunun artması durumunda Türkiye’nin demokratikleşmesinde olumlu ilerleme olması AB koşulluluğunun öneminin altını çizer, ancak demokratikleşmenin kesin olarak AB etkisinden kaynaklandığını göstermez. Rüzgârda saman testi gibi, çember testinin rakip hipotezler için hiçbir anlamı yoktur. Çifte kararlı testler bir hipotezi doğrular ve diğerlerini ortadan kaldırır. Dolayısıyla çifte kararlı testler kanıtların şüpheye yer bırakmayacak kadar güçlü olmasını ifade etmektedir. Aynı örnekte gidilecek olursa bir siyasetçinin AB koşullarını yerine getirmek için çok çalıştıklarını ve demokratik özgürlükleri genişlettiklerini, bu çerçevede AB’den olumlu sinyaller beklediklerini açıkça beyan etmesi çifte kararlı teste verilebilecek bir örnek teşkil etmektedir. Ancak bu tür kanıtları bulmak oldukça zordur. İdeal olarak bir hipotez, bir dumanlı tabanca testinde kesin olarak desteklenmekte ve çember testindeki gibi alternatif hipotezler elenmektedir (Collier, 2010).

Tablo 5. Van Evera’nın (1997) süreç izleme testleri (Kaynak: Collier, 2010: 3)

		Nedensel süreç belirlemek için yeterlidir	
		Hayır	Evet
Nedensel Süreç belirlemek için Gereklidir	Hayır	Rüzgârda Saman Testi (Straw in the Wind Test) <i>Testin başarılı olması:</i> hipotezin alakalı olduğunu doğrular ancak hipotezi onaylamaz. <i>Testin başarısız olması:</i> hipotezin ilgili olmadığı varsayımını güçlendirir ancak hipotezi tamamen ortadan kaldırmaz. <i>Karşı hipotezlere ilişkin çıkarım:</i> Yok	Dumanlı Tabanca Testi (Smoking Gun Test) <i>Hipotezin başarılı olması:</i> hipotezi doğrular <i>Hipotezin başarısız olması:</i> hipotezi ortadan kaldırmaz <i>Karşı hipotezlere ilişkin çıkarım:</i> Yok.
	Evet	Çember Testi (Hoop Test) <i>Testin başarılı olması:</i> hipotezin alakalı olduğunu doğrular ancak hipotezi onaylamaz. <i>Testin başarısız olması:</i> hipotezi eler. <i>Karşı hipotezlere ilişkin çıkarım:</i> Yok	Çifte Kararlı Test (Doubly Decisive Test) <i>Testin başarılı olması:</i> Hipotezi onaylar ve diğerlerini ortadan kaldırır. <i>Testin başarısız olması:</i> Yeterlilik ve/ya gerekliliği sağlamada yetersiz kalır. <i>Karşı hipotezlere ilişkin çıkarım:</i> Yukarıda belirtildiği gibi testin geçmesi alternatif hipotezleri ortadan kaldırır.

4. Sonuç Yerine

Bu makalede uluslararası yöntem literatüründen hareketle nitel araştırmalarda vaka analizi merceği altına alınmış ve nitel vaka analizlerinin bilimsellik, genellenebilirlik ve objektif bilgi üretme konusunda zayıf olduğuna ilişkin varsayımların temelsiz olduğunu ortaya koymuştur. Nitel vaka analizleri, vakalar yöntem literatüründeki uyarıları dikkate alarak seçildiği takdirde bir yandan nedensel etkiyi, diğer yandan da nedensel süreci ortaya

koymak için elverişlidir. Nitel vaka analizi yöntemini uygulamak isteyen araştırmacılar vakaları seçerken pragmatik değil yöntemsel ölçütler kullanmalı ve seçmeyi düşündükleri vakanın araştırma sorularının cevabına ne tür bir katkı sağlayacağına, literatürdeki hangi boşluğa hitap edeceğini etraflıca düşünmeli ve vaka seçimini gerekçelendirmelidir. Aksi takdirde yapılan çalışma alan uzmanlığı içinde konumlanacak ve teorik katkısı yeterince gözlemlenmeyecektir. Araştırmacıların yayınlarında bu katkıyı özet bölümünde ve anahtar kelime şeklinde de vermeleri çalışmalarının teorik ve yöntemsel olarak daha görünür kılınmasını mümkün kılacaktır.

KAYNAKÇA

- Abell, P. (2004). "Narrative explanation: an alternative to variable-centered explanation?", *Annu. Rev. Sociol.*, 30, 287-310.
- Anckar, C. (2008). "On the Applicability of the Most Similar Systems Design and the Most Different Systems Design in Comparative Research", *International Journal of Social Research Methodology*, 11/5, 389-401
- Ayberk, İ., Akşit, S., ve Dayıoğlu, A. (2019). "Bir De Facto Devlet Olarak Kuzey Kıbrıs' ta Sivil Toplum", *Uluslararası İlişkiler/International Relations*, 16/64, 127-144.
- Barkin, S. (2008). "'Qualitative' Methods", *Qualitative Methods Methods in International Relations*, (A. Klotz ve D. Prakash), Palgrave Macmillan.
- Beach, D., ve Rohlfing, I. (2018). "Integrating cross-case analyses and process tracing in set-theoretic research: Strategies and parameters of debate", *Sociological Methods & Research*, 47/1, 3-36.
- Blatter, J., ve Haverland, M. (2014). "Case studies and (causal-) process tracing", *Comparative policy studies* (pp. 59-83). Palgrave Macmillan, London.
- Brady, H. E. (2004). "Data-set observations versus causal-process observations: The 2000 US presidential election", *Rethinking social inquiry: Diverse tools, shared standards*, 267-272.
- Bartolini, S. (1993). "On time and comparative research", *Journal of Theoretical Politics*, 5, 131-167.
- Baxter, P. ve Jack, S. (2008) "Qualitative case study methodology: Study design and implementation for novice researchers", *The Qualitative Report*, 13/4, 544-559.
- Bennett, A. (2004). "Case study methods: Design, use, and comparative advantages. *Models, numbers, and cases: Methods for studying international relations*", 19-55.
- Cebeci, M. (2019). "Deconstructing the EU's "Standards of Civilisation": The Case of Turkey", *Uluslararası İlişkiler*, 16/ 64, 77-91.
- Collier, D. (2010). Process tracing: introduction and exercises, *Beta Version*.
- Collier, D., Brady, H. E., ve Seawright, J. (2004). "Sources of leverage in causal inference: Toward an alternative view of methodology", *Rethinking social inquiry: Diverse tools, shared standards*, 2.
- Çakmak, F., ve Bilişi, Y. (2019). "İdeoloji, Söylem ve İletişim Çalışmalarında Ruth Wodak", *Anadolu University Journal of Social Sciences*, 19/2.
- Dooley, L. M. (2002). "Case study research and theory building", *Advances in developing human resources*, 4/3, 335-354.
- Fearon, J. D. (1991). "Counterfactuals and hypothesis testing in political science", *World Politics: A Quarterly Journal of International Relations*, 169-195.
- Flyvbjerg, B. (2006). "Five Misunderstandings About Case-Study Research", *Qualitative Inquiry*, 12/2, 219-245.
- George, A. L., ve Bennett, A. (2005). *Case studies and theory development in the social sciences*. MIT Press.
- George, A. L. (1979). "Case studies and theory development: The method of focused, structured comparison", *Diplomacy: New Approaches in History, Theory and Policy*, 43-68.
- Lauren, P.G. (1979). *Diplomacy: New Approaches in History, Theory, and Policy*, New York: Free Press.
- Gerring, J. (2005). "Causation: A unified framework for the social sciences", *Journal of theoretical politics*, 17/2, 163-198.
- Glaser, B., Strauss, A. (1967). *The Discovery of Grounded Theory*. Aldine Publishing Company, Hawthorne, NY.
- Goertz, G. (2006). "Assessing the trivialness, relevance, and relative importance of necessary or sufficient conditions in social science", *Studies in comparative international development*, 41/2, 88-109.
- Goldthorpe, J. H., Lockwood, D., Bechhofer, F., & Platt, J. (1967). "The affluent worker and the thesis of embourgeoisement: Some preliminary research findings", *Sociology*, 1/1, 11-31.
- Gülmez, S. B. ve Cebeci, E. (2020). "Self-Determinasyon Hareketlerinde Kamu Diplomasisinin Rolü: Katalonya Örneği" *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 39, 239-253.

- Hoffmann, M. J. (2008). "Agent-based Modeling", *Qualitative Methods Methods in International Relations*, (A. Klotz, ve D. Prakash), Palgrave Macmillan, 187-210.
- Işık, E., ve Semerci, Ç. (2019). "Nitel Araştırmalarda Veri Üçgenlemesi Olarak Odak Grup Görüşmesi, Bireysel Görüşme ve Gözlem", *Turkish Journal of Educational Studies*, 6/3, 53-66.
- Jackson, S. L. (2008) *Research Methods and Statistics: A Critical Thinking Approach*, Wadsworth Cengage Learning.
- King, G., Keohane, R. O. ve Verba, S. (1994). *Designing social inquiry: Scientific inference in qualitative research*. Princeton, NJ, Princeton University Press.
- Klotz, A. (2008). "Introduction", *Qualitative Methods, Methods in International Relations*, (A. Klotz, ve D. Prakash), Palgrave Macmillan, 1-10.
- Kuru, A. T. (2011). *Pasif ve Dışlayıcı Laiklik: ABD, Fransa ve Türkiye*, Çev: Eylem Çağdaş Babaoğlu, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Kuyumcuoğlu, O. (2019). "Geç Osmanlı'dan Erken Cumhuriyet'e Siyasal Seçkinlerin Suriye'ye Bakışı: Hüseyin Cahit Yalçın ve Falih Rıfkı Atay Örnekleri", *Uluslararası İlişkiler*, 16/64, 107-126.
- Laver, M. (2003). "Government termination", *Annual Review of Political Science*, 6/1, 23-40.
- Levy, J. S. (2002). "Qualitative methods in international relations", *Millennial reflections on international studies*, (M. Brecher ve F. P. Harvey, eds), Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Levy, J., ve Goertz, G. (Eds.). (2007). *Explaining war and peace: Case studies and necessary condition counterfactuals*. Routledge.
- Lijphart, A. (1971). "Comparative politics and the comparative method", *American Political Science Review*, 65, 682-693.
- Mahoney, J. (2015). "Process tracing and historical explanation", *Security Studies*, 24(2), 200-218.
- Mahoney, J., ve Goertz, G. (2006). "A tale of two cultures: Contrasting quantitative and qualitative research", *Political analysis*, 227-249.
- Martin, I. (2001). *Self-determination in East Timor: The United Nations, the ballot, and international intervention*. Lynne Rienner Publishers.
- Memişoğlu, F., ve Yavçan, B. (2020). "Beyond ideology-a comparative analysis of how local governance can expand national integration policy: the case of Syrian refugees in Istanbul", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 1-21.
- Peters, B.G. (1998). *Comparative politics: Theory and methods*. Houndmills, Palgrave.
- Przeworski, A., ve Teune, H. (1970). *The logic of comparative social inquiry*. New York, John Wiley.
- Ragin, C. C. (1987). *The comparative method: Moving beyond qualitative and quantitative strategies*. Berkeley: University of California Press.
- Rohlfing, I. (2013). Varieties of process tracing and ways to answer why-questions. *European Political Science*, 12/1, 31-39.
- Rohlfing, I. (2012). *Case studies and causal inference: An integrative framework*. Palgrave Macmillan.
- Ruggie, J. G. (1992). "Multilateralism: The Anatomy of an Institution", *International Organization* 46/3, 561-98.
- Seawright, J. and Collier, D. (2004) "Glossary of Selected Terms"**
- Brady, H. E., ve Collier, D. (Eds.). (2010). *Rethinking social inquiry: Diverse tools, shared standards*. Lanham, Rowman & Littlefield Publishers.
- Sandelowski, M. (1991). "Telling stories: Narrative approaches in qualitative research", *Image: the journal of nursing scholarship*, 23/3, 161-166.
- Sehgal, R. (2011), "Kashmir Conflict: Solutions and Demand for Self-Determination", *International Journal of Humanities and Social Science*, 1/6, 188-195.
- Seyd, P., ve Whiteley, P. (1992). *Labour's grass roots: The politics of party membership*, Oxford University Press.
- Siim, B. (2000). *Gender and citizenship: Politics and agency in France, Britain and Denmark*, Cambridge University Press.

- Strauss, A. ve Corbin, J. (1994) "Grounded Theory Methodology", *Handbook of Qualitative Research* (N. K. Denzin ve Y. S. Lincoln), Thousand Oaks, Sage Publications. 273-286.
- Süleymanoğlu-Kürüm, R. (2018). *Conditionality, the EU and Turkey: From Transformation to Retrenchment*, London, Routledge.
- Tellis, W. (1997). *Application of a case study methodology*. The Qualitative Report, 3/3, 1-17.
- Turan, İ. (2012). "Area and International Studies in Turkey: The Case of the United States", *All Azimuth*, 1, 50-63.
- Van Evera, S. (1997). *Guide to Methods for Students of Political Science*. Ithaca, NY, Cornell University Press.
- Yin, R. (2009 [1984]) *Case Study Research*, Thousand Oaks, Sage.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).